

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Andra Kammaren. N:o 23.

Lördagen den 7 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Herr vice Talmannen, som i början af detta sammanträde ledde Kammarens förhandlingar, lät uppläsa ett till Kammaren inkommet, så lydande sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, Herr Rådman H. I. Arwidsson, är till följd af sjukdom i behof af någon tids ledighet från riksdagsgöromålen, intygat
Stockholm den 6 April 1883.

Hans Strandberg,
Distriktsläkare.

I sammanhang härmed tillkännagaf Herr vice Talmannen, att Herr Arwidsson ingifvit ansökan om ledighet från riksdagsgöromålen under åtta dagar från och med denna dag; och blef nämnda ansökan af Kammaren bifallen.

§ 2.

Fortsattes den i förmiddagens sammanträde började öfverläggningen rörande *punkten 17* i Stats-Utskottets utlåtande N:o 12 a, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Åttonde hufvudtitel.

Ang. löneförbättring åt folkskolans lärare och lärarinnor.

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

(Forts.)

Herr Wallenius, som anförde: Då jag lifigt önskar, att folkskolelärarne måtte få en löneförhöjning, hvaraf de i hög grad äro i behof, är det med glädje jag ser, att äfven vid innevarande års riksdag denna fråga kommit på tal. För min del hade jag helst önskat ett bifall till Herr Rundbäcks motion, emedan den på ett kraftigare sätt hjälper dessa behöfvande, än hvad Utskottets och reservantens förslag göra. Då det emellertid icke lär vara utsigt att få denna motion genomförd, vill jag med tacksamhet erkänna det goda, som Utskottet och dess reservant gjort i denna sak, viss derom, att regering, folk och Riksdag icke skola lemna denna fråga, förrän den blifvit på ett mera tillfredsställande sätt löst än den nu är.

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)

Lärare och lärarinnor vid folkskolorna hafva för närvarande 500 kronor i minimilön, hvilken lön efter 5 års oförvitlig tjänstgöring höjes till 600 kronor, utom kofoder, värderadt till ungefär 80 kronor, vedbrand, husrum och ett litet planteringsland. Detta är i sanning icke så lysande utsigter för dessa människor, att man icke med mycken omsorg skulle tänka på att få deras vilkor förbättrade. Utskottet föreslår, att till de lärarelöner, hvilka nästa år höjas af kommunerna till 700 kronor, staten skulle bidraga med två tredjedelar och kommunen med en tredjedel. Reservantens förslag afser deremot att alla lärare, så väl de, hvilkas löner redan höjts till 700 kronor, som de, hvilkas löner nu blifva höjda till nämnda belopp, måtte komma i åtnjutande af detta statsbidrag. Det synes mig således klart och tydligt, att reservantens förslag skipar mycket mera rättvisa än Utskottets. Jag vill därför, då det, såsom sagdt, icke lär finnas någon möjlighet att få Herr Rundbäcks förslag genomfördt, yrka på att reservantens, (Höfve Beck-Friis', förslag blir af Kammaren antaget.

Motionären har vidare berört den omständigheten, att lärarinnornas arbete skulle uppskattas lägre än lärarnes. Detta synes mig icke öfverensstämma med rättvisa och billighet. Alla försök i detta afseende skola, hoppas jag, icke vinna gehör. Ty det måste väl anses med rättvisa förenadt, att samma betalning skall erläggas för samma och lika godt arbete, detta må nu utgöras af qvinna eller man. Häröf behöfva vi icke mycket tvista. Då nu folkskolelärarne och lärarinnorna äro kommunens tjenare, så bör det väl också tillkomma kommunen att härvidlag öfva rättvisa; och jag är viss derom, att denna icke heller skall uteblifva. Jag kan dock icke dölja för mig att, med den stora personal, som folkskolelärare och lärarinnor utgöra, det måste vara mycket bekymmersamt för staten och kommunerna att göra alla dessa lärares och lärarinnors löner fullt tillräckliga. Då man finner att qvinnorna härvidlag kunna uträtta ganska mycket och då man dessutom vet att qvinnan kan nöja sig med vida mindre lön än mannen, så är det sannolikt att hon kommer att spela en stor rol och göra mycket godt på folkskolans område. Jag vet sjelf, att der qvinnor användas i folkskolans tjenst, hafva de utmärkt väl fullgjort sina åligganden och varit nöjda med den lön de erhållit. Detta hindrar dock icke, att jag hyser den lifligaste önskan, att folkskolelärarnes löner måtte höjas, på det att de icke måtte behöfva draga sig fram i fattigdom och nöd.

Jag yrkar bifall till reservantens förslag.

Herr Smedberg: Att förhöjning af folkskolelärarnes löner är af behovet påkallad, lärer väl ingen kunna med fog förneka, ty skulle det finnas någon eller några församlingar, der lönerna kunna anses vara tillräckliga, så lär väl det vara på sådana ställen, der klockare- och organisttjänsterna äro förenade med lärarekallet. Och då Stats-Utskottet icke föreskrifvit en obligatorisk löneförhöjning, utan allenast föreslagit en sådan åt de församlingar, som sjelfmant öka lönerna till 700 kronor, så kan man väl icke anses utöfva något tryck på sådana församlingar, som anse att lärarne förut hafva tillräckliga löner. Jag skulle helst önska bifall till Herr Rundbäcks motion oförändrad, ty

då blefve man qvitt denna fråga, som alltjemt eljest måste återkomma tills den vunnit en rättvis lösning; men då Herr Rundbäcks motion icke har utsigt att vinna bifall vid denna riksdag, enär Första Kamraren redan fattat ett annat beslut, så tror jag att man bör sluta sig till Utskottets förslag, likväl i momentet a) med den lydelse, som Grefve Beck-Friis' reservation innehåller, ty derigenom erhålla alla församlingar rättvisa. Då jag således sluter mig till den reservation Grefve Beck-Friis afgifvit, så sker det emellertid under den förutsättning att äfven momentet b) bifalles, ty icke lär det vara klokt att bifalla en löneförhöjning blott för ett år och låta folkskolelärarne smaka på den förhöjda aflöningen, för att sedan låta dem lefva på smaken och icke bevilja något mera. Jag yrkar bifall till momentet a), sådant detsamma lyder enligt Grefve Beck-Friis' reservation och på samma gång till Utskottets förslag i momentet b).

*Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinmor.*
(Forts.)

Herr *Sandberg* instämde med Herr *Smedberg*.

Herr *Hedin*: Herr *Talman*! Då den föreliggande åttonde hufvudtiteln synes komma att kräfvat särdeles stor tidsutdrägt, så torde jag få inskränka mig till att i yttersta korthet endast uttala min åsigt. I motsatts mot den ärade talare, som öppnade aftonens debatt, hyser jag i denna stund fortfarande den lifliga förhoppningen, att framgång må kunna beredas åt Herr *Rundbäcks* motion. Stats-Utskottets förslag och den reservation, som af några talare blifvit förordad, finner jag båda vara alldeles oantagliga, i synnerhet det första, så att, om det skulle gälla bifall till detsamma eller rent afslag, jag skulle rösta för det senare. Under hembärande af mitt erkännande till motionären för den mönstergilla utveckling af ämnet, han lemnat, anhåller jag om bifall till hans motion, hvilken jag af lifligaste hjerta omfattar.

I detta anförande instämde Herrar *Axel Key*, *Trybom*, *Arhusian-der*, *Helander*, *Wedberg*, *Granlund*, *Lönegren*, *J. Johansson* från Stockholm och *Söderström*.

Herr *Hörnfeldt*: Det har varit, som man säger, flere om och men, innan man kunnat enas om det beslut, hvartill Utskottet kommit i förevarande fråga. Man utgick nemligen från den synpunkt att, när det gälde att förbättra folkskolelärarelönerna, så borde man naturligtvis tillse, att denna löneförbättring skulle tillkomma lärare och icke församlingarne. Detta var hufvudsakliga skälet, hvarför man bestämde, att om församlingarne tillskote ett belopp, uppgående till 700 kronor, skulle det åligga staten att bidraga med två tredjedelar och församlingen med en tredjedel. Deremot ansågs det icke lämpligt att staten lemnade något tillskott till de skoldistrikt, der folkskolelärarnes lön redan blifvit bestämd till 700 kronor och derutöfver, emedan man hade klart för sig, att detta tillskott icke skulle komma folkskolelärarne, utan uteslutande församlingarne till godo. Här har visserligen sagts, att det skulle vara en orättvisa att undanhålla de skoldistrikt, för hvilkas lärare lönen redan blifvit höjd, de två tredjedelarna af det statsbidrag, man nu vill lemna de församlingar, som

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.

(Forts.)

äro villiga att höja sina folkskolelärares löner. Ja väl, man kan visserligen resonera på detta sätt. Men å andra sidan måtte det väl ej vara någon orättvisa mot dem, som förut frivilligt gifvit sina lärare 700 kronor, att de fortfarande få vidkännas denna utgift. Jag håller dessutom före att förslaget, sådant det af Stats-Utskottet blifvit framställt, komme att utgöra en icke så liten sporre för de församlingar, som för närvarande icke aflöna sina skollärare med mer än 500 eller 600 kronor, att höja lönen till 700 kronor. Det är nemligen mycket antagligt, att om en församling, som har en duglig och omtyckt folkskolelärare, tillspörjes huruvida hon vill tillskjuta det belopp, hvarom här är fråga, svaret skall blifva ja, hvaremot, om svaret utfölle nekande, det är antagligt att skolläraren icke gjort sig förtjent af någon löneförhöjning. Under sådana förhållanden anser jag att församlingarne skola hafva rätt att pröfva, huruvida folkskoleläraerne böra komma i åtnjutande af löneförhöjning eller ej, viss som jag, på sätt förut nämndt är, att de lärare, som redan fått sina löner höjda, gjort sig deraf förtjenta. Jag invänder derför mot dem, som anse Stats-Utskottets förslag innebära en orättvisa, att en större orättvisa tillskapas genom att bifalla reservantens, Grefve Beck-Friis' framställning, enär, såsom jag nyss nämnde, den går ut på att alla skoldistrikt skola komma i åtnjutande af det ifrågasatta statsanslaget, äfven de, der folkskolelärarens lön redan uppgår till 700 kronor eller derutöfver, t. ex. till 1,800 eller 2,000 kronor, hvilket, såsom vi veta, är fallet på åtskilliga ställen.

Utän att vidare orda i saken, anhåller jag hos Herr vice Talmannen om proposition å bifall till mom. a), hvarjemte jag äfven yrkar bifall till mom. b), enär beviljandet af löneförhöjning för *ett* år väl innebär önskan att få en utredning af frågan, på det man derefter må kunna bestämma sig för det belopp, större eller mindre, hvarmed tillökning för framtiden bör utgå. Detta kan man verkligen icke göra nu, ty huru väl skrifven och omsorgsfullt utarbetad Herr Rundbäcks motion än är, så lemnar den dock åtskilligt outredt, t. ex. i fråga om folkskoleläraernes pensionering och de förhållanden, som dervid måste utöfva inflytande, hvarom motionen ingenting innehåller; hvilket naturligtvis gör det svårt att nu fatta definitivt beslut i saken.

Jag yrkar således bifall till både mom. a) och mom. b) af den föredragna punkten.

Herr Borg: Ehuru jag helst skulle vilja ansluta mig till Herr Rundbäcks förslag, som frikostigare än något af de två andra tillgodoser de tillbakasatta folkskoleläraerne och lärarinnorna, fins det dock en punkt deri, som gör det alldeles omöjligt för mig att ingå derpå. Jag afser härmed den, som Stats-Utskottet uttrycker sig, nya princip, Herr Rundbäck vill införa i afseende på folkskolelärares och lärarinnors aflöningsvilkor, i det han nemligen föreslår skilnad i aflöningen för manliga och qvinliga folkskolelärare. Jag hade verkligen icke trott att jag skulle få upplefva ett förslag i en så reaktionär rigtning. Jag ber om ursäkt att jag kallar det så; men anmärkningen drabbar icke endast Herr Rundbäck, utan den temligen allmänna strömning, som, jag hoppas, icke så mycket inom Riksdagen som icke dess mera

utom densamma ter sig, att vilja nedsätta qvinnans arbete i jämförelse med mannens. Skälen derför äro mångahanda, anförda af Herr Rundbäck och upprepade på många håll. Hufvudskälet är dock, att qvinnan har mindre behof än mannen och således kan åtnöja sig med mindre lön än denne. Men, mine herrar, då man tillerkänner qvinnans arbete lika mycket värde som mannens, så synes det mig som om det icke skulle ligga någon riktig grundsats i att betala hennes arbete mindre än mannens. Ett sadant förslag förefaller mig så mycket mer obilligt och orättvist, som qvinnan, ehuru den svagare, är notoriskt känd att i allmänhet vara en skickligare och bättre undervisare än mannen. På grund deraf borde hon rättast hafva högre lön än denne, men ingalunda mindre. Hvar och en, som närmare reflekterat å qvinnans och mannens undervisningsförmåga, måste medgifva att qvinnan såsom undervisarinna i allmänhet står framför mannen. Våra flickskolor bevisa ej sällan, att qvinnans undervisning under viss tid lemnar lika goda resultat som mannens under dubbelt så lång tid. Må nu vara att flickorna hafva lättare att lära än gossarne, men säkert är emellertid, att man öfverallt erkänner qvinnans arbete på undervisningsområdet såsom någonting utmärkt. Våra småbarnsskolor skötas också till fyra femtedelar eller kanske fem sjettedelar af qvinnor. I andra länder — jag anför företrädesvis Amerika, hvars folkskoleväsen är ryktbart öfver hela verlden — undervisar qvinnan högt upp i folkskolan; qvinnor på 18 och 20 år undervisa der med stor framgång barn af 14, 15 och 16 års ålder. En hvar, som har någon kännedom om amerikanska förhållanden, kan vitsorda detta. Nu vill man frångå den princip, som i 40 år, eller allt sedan vår folkskolestadga utkom, varit gällande. Under tiden har nationen tillvuxit i välstånd och upplysning, och lärareståndet betydligt förbättrats. Folkskolorna hafva ock gått raskt framåt sedan ett tiotal år. Att under sådana förhållanden utkasta och i vårt fäderneslands undervisning göra gällande tanken att beröfva qvinnan den rätt och likställighet med mannen, som hon hittills på detta område haft, synes mig vara icke blott orättvist och obilligt, utan rent af grymt handladt emot henne.

Man säger visserligen, att qvinnan har mindre behof än mannen och att hon till följd deraf lättare än mannen kan göra besparingar för sin ålderdom. Hon kan t. ex. sjelf — såsom jag i dag här hört yttras — sy sina kläder och koka sin mat. Men jag frågar, om icke äfven en folkskolelärare, med en daglig undervisningstid af 6 timmar, kan lika väl som lärarinnan vara i tillfälle att sjelf sy sina kläder och laga sin mat. Det låter besynnerligt, men vi veta ju att skraddare och kockar äro manfolk. Skolmästarne kunna således på dessa områden göra sig mindre utgifter, om ock icke större inkomster.

Jag ber också få göra en annan anmärkning, som ingen i Kamraren torde jäfva, den nemligen att qvinnan, hvars kropps- och särskildt känslsystem är ömtåligare än mannens, fortare än denne utarbetar sig i folkskolans tjenst. Till följd af min erfarenhet såsom skolrådsledamot kan jag säga, att skickliga och nitiska lärarinnor på 10 år utarbetat sig i folkskolan och för denna gått förlorade genom strupkatarrer eller andra sjukdomar, som de ådragit sig der. Lätteligen kan en hvar ock inse, att en qvinna, som med lif och själ sköter

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.

(Forts.)

undervisningen, icke i regeln kan så många år som mannen stå ut dermed. Om hon därför är i tillfälle göra några besparingar under sin helsas dagar, är detta väl icke mer än rätt och billigt, då hon uppoffrar sig för det viktigaste och ädlaste i menskligheten.

I öfverensstämmelse med dessa åsikter kan jag, såsom jag redan nämnt, icke gilla Herr Rundbäcks för öfrigt förträffligt utarbetade och humana förslag, utan finner mig föranlåten, då jag anser en förbättring i folkskolelärares och folkskolelärarinnornas villkor vara behöflig, att för min del tillstyrka bifall till det af reservanten, Grefve Beck-Friis, m. fl. framställda förslag, hvilket jag finner vara det bästa, och det af många skäl, som förut under förmiddagen anförts. Jag kan icke finna skäligen att antaga Utskottets förslag i punkten a), emedan derigenom skulle åstadkommas en olikhet i förmåner för olika kommuner. Enligt detta förslag vill man uppmuntra några kommuner att göra en förbättring i lärarnes och lärarinnornas lönevillkor. Men de kommuner, som gjort sig förtjenta af denna uppmuntran derigenom att de redan förbättrat sina lärares och lärarinnors löner, böra väl icke förbises därför, att de tidigare vidtagit denna åtgärd. Såsom Herr Gumælius erinrat, komma väl också de medel, som blefve dessa kommuner tilldelade, att användas till folkskolans behof och för att förbättra dess ställning.

Jag förnyar sålunda anhållan om bifall till Grefve Beck-Friis' förslag i punkten a).

Herr Sven Nilsson: Det är alltid i denna Kammare så, att då ett förslag föreligger om löneförhöjning åt tjenstemän, och man icke beviljar allt hvad som begäres, så sättas dessa tjenstemän på svältkur. Senast i dag på förmiddagen begagnade en talare — representanten från Sala — detta uttryck sasom motiv för bifall till den i ärendet väckta motionen. Jag protesterar mot ett sådant yttrande i kommunernas namn, hvilka jag tror bättre känna skollärares behof, än den ärade talaren. Motionären har sjelf här i sitt anförande på förmiddagen upplyst Kammaren derom, att det icke är mer än 224 folkskolelärare, som af kommunerna erhållit löneförhöjning till öfver 600 kronor; och då det enligt motionärens upplysning finnes öfver 4,000 skollärare i landet, befinnes nära nog hela skollärarecorpsen utan den ifrågasatta löneförhöjningen, hvilken kommunerna nog skulle beviljat, om sådan nöd varit å färde som denne talare beskref, och påstår jag således, att denna talarens uppfattning alls icke är riktig, då han påstår, att man ställer våra folkskolelärare på svältkur, i synnerhet om man nu sätter dessa kommuner i tillfälle att öka lönerna med 100 kronor till hvarje lärare. Så mycket är visst, att åtminstone den allmänna meningen i landet icke har den uppfattning om saken som den talaren har. Jag är lifligt öfvertygad derom, att kommunerna bäst förstå att uppskatta just denna sida af saken, och några uttala den åsigten, att ropen på ökade löner för dessa lärare äro icke så obetydligt öfverdrifna. Om man sammanräknar samtliga löneinkomsterna för en skollärare på landet, kunna de med säkerhet i allmänhet icke uppskattas till lägre belopp än 1,000 kronor, och om man räknar på det sätt, att man tager i betraktande allt hvad staten och kommunerna sammanlagdt få betala

till dessa löner, skola de i de flesta fall öfverstiga detta belopp. Räk-
nas lönen till 600 kronor, räknas vidare räntan på det kapital, som
nedlagts på den del af folkskolebyggnader, som är upplåten till bostad
åt skolläraren, jemte årliga reparationer och dertill vidare lägger kom-
munens kostnad för vedbrand, kofoder och jordland, så kostar folk-
skoleläraren på landet staten och kommunen i medeltal öfver 1,000
kronor om året. Det är således icke långt ifrån samma siffra för
folkskolelärarelönen på landet som förekommer i en hel del städer.
Jag hemställer ändå om denna lön är så ringa, att skolläraren derpå
behöfver svälta, i all synnerhet då denna lön utgifves för endast åtta
månaders arbete.

*Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.*
(Forts.)

Min uppfattning af den föreliggande frågan är således sådan, att
jag icke alls kan dela den mening, som man uttalat, då man ordat om
att man sätter våra folkskolelärare på svältkur. Jag protesterar här-
emot.

I afseende å Utskottets förslag är det tydligt, att Utskottet, just
för att kunna utröna hurudana förhållandena i detta fall verkligen äro,
ställt frågan på den punkt, som varit för sådant ändamål önskvärd,
i det Utskottet just vädjat till kommunerna; och jag föreställer mig
att det är riktigt att gå så till väga, intill dess man vill taga löne-
frågan i hela dess omfattning i skärskådande, hvilket motionären icke
gjort.

Nu har man från en talare på stockholmsbänken hört uttalas den
önskan, att Kammaren hellre må besluta rent afslag å betänkandet,
än ett bifall dertill sådant det nu föreligger. Jag vet icke hvad mo-
tivet kan vara till detta; jag kan nemligen icke gerna föreställa mig
att det är därför, att Utskottet föreslagit att de rika kommunerna icke
skulle komma att få del af anslaget, ty, så vidt jag kunnat fatta den
talarens ställning i allmänna frågor, har han alltid ställt sig till för-
svar för den mindre bemedlades bästa, och jag kan icke heller före-
ställa mig att det är af den anledningen, att han icke ville lägga frå-
gans afgörande i kommunernas händer, emedan jag alltid funnit, att
han varit en varm vän af kommunalstyrelsens sjelfständighet i vårt
land. Motiven för hans yrkande kan jag således icke förstå.

Vill man definitivt reglera lönerna till skollärarne utan att vädja
till kommunerna, så kan detta nog låta sig göra, men då bör man
taga hela frågan om hand; den är ganska enkel och behöfver ej göras
särdeles vidlyftig, och i så fall skall jag icke motsätta mig en löne-
förbättring, som då möjligen kan hafva skäl för sig. Men i så fall
lider motionärens förslag af en stor brist, och den består deri att mo-
tionären, när han framlade denna fråga till Riksdagens pröfning, icke
velat bestämma hela lönen kontant, utan velat bibehålla det gamla
oefterrättliga sättet för aflöningsberäkning, som redan utdömts
så väl hvad statens som kommunernas alla öfrige tjänstemän vidkom-
mer, nemligen att kommunerna fortfarande skulle lemna spannmål, ko-
foder och jordland till rotfrukter i lön till skollärarne. Det kan väl
icke i närvarande tid vara lämpligt att reglera lönerna på det oefter-
rättliga sätt, att man begagnar så föräldrade lönevilkor och presta-
tioner som de, hvilka nu till folkskolelärarne in natura utgå. För att
få frågan redan nu löst, väckte jag ett förslag i Stats-Utskottet i syfte

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)

att få motionärens förslag ändradt i nu antydda riktning; men jag vann icke något understöd i Utskottet af den anledningen, att man icke nu ville definitivt afgöra frågan, och jag huser af samma anledning icke heller nu förhoppning om att här vinna så stort understöd för min åsigt, att jag kan framställa något yrkande derom, men jag har trott att, om man hade kunnat ena sig om ett sådant förslag, man skulle gått motionärens framställning till mötes. Jag väckte nemligen i Utskottet det förslaget, att Riksdagen måtte besluta att ordinarie lärare och lärarinna skulle åtnjuta i årlig lön 600 kronor. Har lärare eller lärarinna oförvitligen tjenstgjort i 5 år, då skall årliga lönen, om den ej uppgår till 800 kronor, till sistnämnda belopp höjas; och åligger det skoldistriktet att derjemte förse lärare och lärarinna med tjeulig bostad och nödigt bränsle. Derjemte bör, så vidt ske kan, åt läraren eller lärarinnan till begagnande upplåtas ett lämpligt jordland till trädgård.

Som herrarne finna, har jag i mitt förslag uteslutit spannmålen, som läraren nu erhåller in natura emot afdrag på lönen af det värde, hvartill spannmålen uppskattas efter markegångspris, äfvensom kofoder och s. k. jordland till rotfrukter, hvilka naturaprestationer nu äro bestämda i folkskolestadgan och för hvilka senare — kofoder och jordland — jag ville ersätta skolläraren med 100 kronor. Med en sådan förändring af motionen skulle jag kunna vara med om en reglering af folkskolelärarelöner. Staten skulle då som hittills bidraga med två tredjedelar och kommunerna med en tredjedel af lönen; och sålunda skulle Riksdagen för löneregleringens genomförande behöft anslå omkring 360,000 kronor.

Då jag icke ämnar framställa yrkande på detta förslag, har jag likväl velat bevara detsamma i protokollet, för den händelse Riksdagen besluter en skrifvelse i öfverensstämmelse med punkten b) af Utskottets förslag, och rekommenderas det i så fall till regeringens benägna uppmärksamhet vid en förestående löner reglering för folkskolelärarne.

Mot Utskottets betänkande i punkten a) hafva åtskilliga talare framställt anmärkningar och i stället förordat reservantens förslag. Som herrarne nogsamnt kunna finna, har Utskottet icke kunnat komma till annat resultat än som skett, och detta af den anledning, att Utskottet icke haft för afsigt att få ett anslag till förbättring af skolläroarnes och lärarinnornas löner för mer än ett år. För den händelse Riksdagen skulle medgifva att äfven de församlingar, som redan höjt skollärorelönen, skulle erhålla andel af anslaget, skulle, på sätt åtskilliga föregående talare påpekat, en stor del af statsanslaget just komma dessa församlingar till godo för detta år, hvilka redan höjt sina skolläroares löner, och icke skolläroarne. Motionärens framställning går ut på att folkskoleläroarnes löner böra höjas, men han har aldrig ifrågasatt att kommunerna skola få någon del af anslaget, hvilket blir följden, i fall reservationen antages. Ett bifall till Grefve Beck-Friis' reservation skulle derjemte innebära, att städerna och de förmögnare kommunerna i landet — Stats-Utskottet antager nemligen att det just är dessa som höjt lönen — skulle få en hjälp som de icke behöfva. Det är just de fattigare kommunerna, som af helt naturliga skäl icke

höjt sina folkskolelärares löner; och det är för att möjliggöra löneförhöjning åt lärare i dessa församlingar som Stats-Utskottet velat bereda en välbehöflig hjälp under det år, detta anslag skulle gälla, om dessa församlingar anse att den nu utgående lönen är för ringa. Jag tror således, att Utskottet haft goda skäl för hvad det i detta hänseende föreslagit.

Ang. löneförbättring åt folkskolans lärare och lärarinnor.
(Forts.)

Den siste talaren har klandrat motionären därför att han gjort skillnad mellan lärare och lärarinnor. Jag är fullt ense med honom derom, att qvinnan som lärarinna gör lika väl skäl för sig som mannen, och jag är också fullt förvissad om, att qvinnans duglighet i lärarekallet är erkändt lika stor som mannens. Ur den synpunkten har jag således för min del intet emot att skollärarynnans lön blir lika stor som skollärarens; men i qvinnans eget intresse tror jag det är välbetänkt att sätta hennes lön lägre än mannens, och detta tror jag också varit motionärens åsigt. Jag är öfvertygad att man derigenom skall få tillgång på flere lärarinnor än hittills varit fallet. Det är nemligen icke alltid säkert, att kommunerna hafva råd att göra så stora uppoffringar för sina folkskolor eller att bidra så mycket till de större löner, som hädanefter möjligen komma att bestämmas. Lärarinnor, som nöja sig med 100 kronor lägre lön än lärare, kunna då, om de sköta sig väl, vara säkra om att erhålla flere anställningar i skolans tjänst än eljest. Det är följaktligen helt naturligt, att det ligger icke allenast i kommunens, utan äfven i hennes eget intresse, att lönen sättes något lägre för qvinnan än för mannen.

Men äfven i detta afseende skulle jag önska en förändring i motionärens förslag, och det vore, att man skulle gifva folkskolelärarynnan pension något tidigare än folkskolelärares. Det är nemligen gifvet, att qvinnan icke kan uthärda i ett träget arbete lika länge som mannen, och därför är hon äfven i behof af pension vid tidigare ålder än mannen.

Då jag icke kan föreställa mig att motionärens förslag nu kan blifva antaget, utan tror att frågan återkommer vid en annan riksdag, har jag äfven velat uttala dessa mina åsigtter till Kammarens protokoll.

I afseende å punkten b) framstälde jag också ett yrkande i Utskottet, då mitt förslag i punkten a) föll. Jag kan nemligen icke vara med om ett skrifvelseförslag till Kongl. Maj:t, på sätt Utskottet i punkten b) föreslagit, så vida icke ett tillägg deruti göres, gående ut på att naturaprestationerna till folkskolelärarynne skulle helt och hållet försvinna. Då mitt första förslag föll, hemstälde jag nemligen att Utskottet skulle göra ett tillägg till punkten af följande lydelse: att hos Kongl. Maj:t anhålla — — — — — i riket, att dervid måtte tagas i öfvervägande, om icke de till skollärarynne nu utgående naturaprestationer af spanmål, bete och kofoder samt jordland till rotfrukter kunna ersättas med kontanta penningar och trädgård.

Som herrarne behagade finna, är hvarken i Utskottets förslag eller i motionärens framställning ett enda ord taladt om dessa naturaprestationer. Det är således uppenbart, att om den nakna skrifvelse, Utskottet föreslagit, går till Kongl. Maj:t, kommer Kongl. Maj:t icke att fästa något afseende alls vid den sidan af saken, som jag påpekat, i all synnerhet som skrifvelseförslaget icke så som det borde talar om löne reglering, utan endast om löneförbättring åt skollärarynne. Jag kan

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinor.

(Forts.)

således omöjlig vara ned om någon skrifvelse sådan som Utskottet föreslår, och då jag icke fick tillräckligt understöd för mitt yrkande inom Utskottet, skall jag icke heller nu lägga fram detta mitt förslag i Kammaren, så vida jag icke framdeles kan finna, att jag skulle kunna få något understöd därför. Skall jag komma att votera mellan den nakna skrifvelsen och rent afslag å punkten b), kommer jag helt säkert att rösta för afslag. Jag vill nemligen att, om man skall aflåta någon skrifvelse från Riksdagen till Kongl. Maj:t i denna fråga, man då skall begära att få hela frågan till föremål för Kongl. Maj:ts pröfning och utredning, och jag anser för min del att, om Kongl. Maj:t icke fäster ett rättvist afseende vid de olägenheter, som nu vidlåda det nuvarande aflönings sättet, hvilka jag tagit mig friheten att fästa uppmärksamheten på, är det icke stora förhoppningar att en fast löneroglering för skolläraren kan vinna Riksdagens bifall. Den som har något reda på de olägenheter och trakasserier, som uppstått inom församlingarne vid tillämpningen af folkskolestadgans föreskrift att folkskolelärarnes aflönning skall till en del utgå i naturaprestationer, kan omöjlig vara med om en löneroglering, genom hvilken denna föreskrift icke borttages.

Det är endast detta jag velat säga, och får för min del anhålla om bifall till Utskottets hemställan i mom. a). I mom. b) har jag icke något yrkande för närvarande att göra.

Herr Jöns Rundbäck: Man behöfver icke vara någon synnerligen stor observator för att finna, att ett ogynnsamt och oförklarligt öde hvilar öfver denna fråga. Å ena sidan uttalas de varmaste sympatier, den ömmaste välvilja, de lifligaste välönskningar för folkskolelärarne; å andra sidan synes det vara alldeles omöjligt att göra något i verkligheten för dem. Alltid har man än det ena, än det andra hindret att förebära, och man kommer således ingen väg. I motionen föreligger nu en fullständig utredning af saken; man har icke kunnat jäfva ett jota af denna utredning. Man har der tabeller, grundade på officiella uppgifter, hvilka tabeller, jag vågar påstå det, gifva en sådan belysning af saken, att någon bättre icke kunnat komma ens från regeringen. Men, säger man, en enskild motionär har väckt frågan; hade regeringen upptagit densamma, så hade man kunnat göra något för saken. Låt oss nu antaga att regeringen en annan gång aflåter en proposition om saken; då invänder man, att i densamma icke tagits hänsyn till Herr Sven Nilssons eller andras förslag, och att frågan därför får förfalla. Hvad är då innersta orsaken till allt detta? Jo, säger jag rent ut, orsaken är den, att det är mången, som icke vill göra något. Funnes verkligen god vilja, så skulle nog en sammanjemkning kunna komma till stånd. Utskottet har nu länge och väl haft frågan om hand, men hvarför har man der icke gjort något för att förena de olika meningarne och komma till något resultat? Jo, därför att man hvarken velat det ena eller det andra. En orsak härtill säger man vara, att man befarar det kommunerna skulle komma att få vidkännas allt för stora utgifter för folkskoleväsendet. Jag medger gerna att utgifterna för kommunerna äro stora nog förut, men låt oss se efter, om ett bifall till motionärens förslag skulle med-

föra sådana kostnader för kommunerna, att de deraf skulle finna sig tryckta. Kasta vi då en återblick på hvad folkskoleväsendet förut kostat kommunerna, så finna vi, att i början lemnade staten intet bidrag till detsamma. Så var förhållandet under åren 1842—1848, men sistnämnda år tilldelades kommunerna halfva skyddsafgiften att användas till ifrågavarande ändamål. Detta inbringade i många fattiga, små eller mindre folkrika församlingar icke mer än 50—80 kronor; hvad öfrigt som behöfdes fingo de sjelfva lägga till. Så gick det en tid, och man kan förstå, att det då icke var på bästa sätt staldt för kommunerna, folkskolan eller dess lärare, hvilkas löner i allmänhet icke öfverstege 400 kronor. Man började emellertid då att under än det ena, än det andra namnet lemna understöd åt folkskolelärarne, under det att församlingens utgifter för folkskolan i allmänhet belöpte sig till omkring 300 kronor, naturaprestationerna undantagna. Dock var det vissa församlingar, som förtjenade på rättigheten att uppbära en del af skyddsafgiften. Sålunda uppgick denna andel uti Madesjö församling i Kalmar län till icke mindre än 1,200 kronor. Der fans dock icke mera än en folkskola, och församlingen hade ackorderat med läraren om en lön af endast 300 kronor. Då inträffade lyckligtvis en reform uti folkskoleväsendet, bestående deri att statens bidrag bestämdes att användas direkt till skolundervisningen eller lärarnes aflöning. Detta gjorde att flere församlingar, som förut haft endast en folkskola, nu inrättade två, tre eller flere skolor, allt efter folknängdens storlek, hvarjemte staten lemnade understöd i proportion derefter. Likväl var det en lång tid, som statens understöd utgjorde endast hälften af hvad läraren hade i ordinarie eller kontant lön. Denna lön utgjorde allt intill slutet af 1860-talet eller början af 1870-talet endast 400 kronor, men sedan bestämdes det, att om församlingarne ville höja lärarnes löner till 500 kronor, så skulle församlingarne kunna undfå hälften af denna summa i statsbidrag. Flerestädes höjdes då skollärares lön till detta belopp, och församlingarnes bidrag utgjorde således under den tiden 250 kronor till hvarje lärare. Detta fortfor till 1875, då Riksdagen beslöt, att statens bidrag till skollärares ordinarie aflöning skulle utgå med $\frac{2}{3}$ intill ett lönebelopp af 600 kronor. Följden af denna goda anordning var, att ehuru folkskolelärarnes löner i regeln höjdes till 600 kronor, så bidrogo icke församlingarne hädanefter med mera än 200 kronor eller, med andra ord, församlingarnes bidrag minskades med 50 kronor.

Om man således nu bifaller motionärens billiga begäran, så skulle församlingen, när första ålderstillägget skulle erläggas, få betala 233 kronor 33 öre, hvilket ju i alla fall vore mindre än församlingarne fingo betala före 1875. Skulle läraren sedan äfven komma i åtnjutande af det andra ålderstillägget, så blefve församlingens utgift visserligen 266 kronor 67 öre och sålunda 16 kronor 67 öre mer än vid nämnda tidpunkt. Men kan väl detta anses vara något så förskräckligt betungande, något att göra väsen af? Jag tror icke att någon af herrarne skall kunna på allvar påstå något sådant. Dessutom skall man ju betänka, att det är först sedan skollärares tjänstgjort i 10 år, som detta tillskott af 16,67 kommer i fråga att utbetalas. För min del tror jag icke att kommunerna i allmänhet uppfatta det så, utan är

Ang. löneförbättring åt folkskolans lärare och lärarinnor.

(Forts.)

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.

(Forts.)

jag öfvertygad att åtminstone $\frac{9}{10}$ af dem skola höja lönerna för sina lärare, om herrarne bara vilja gifva dem detta fattiga bidrag, som motionären här ifrågasatt, ty församlingarne unna gerna sina lärare någon förbättring, då de väl veta, att de icke kunna lefva på den lön de nu hafva. Det är icke något tomt tal utan en ren verklighet, att för närvarande det knappast finnes någon lärare, som icke är allt för gammal, som icke så snart han kan öfvergifver lärarebanan och slår sig på något annat yrke, och för min del skulle jag icke kunna tillråda någon ung man att blifva skollärare; tvärtom påstår jag, att det är den sämsta bana man kan egna sig åt. För dem som egna sig åt andra yrken finnes alltid någon utsigt till avancement; pastorsadjunkten kan blifva komminister eller kyrkoherde, soldaten kan blifva åtminstone underofficer, löjtnanten kan blifva general o. s. v., men skolläraren har icke någon sådan utsigt; han kan aldrig blifva något annat än skollärare och just derföre är det så nödvändigt, att man åtminstone ger honom detta lilla ålderstillägg. Detta är hans enda framtidsförhoppning, och den kan väl icke någon påstå vara allt för lysande. I en grannförsamling till min hemort inträffade för några år sedan, att den gamle läraren tog afsked och en ny anställdes, men han lemnade nästan genast åter tjensten, och på tillfrågan om orsaken svarade han: Jag kan väl inte svälta i hjel heller; jag måste hafva en hushållerska; hennes lön är 75 kronor; dessutom skall hon hafva husrum och mat, det kan jag icke beräkna till mindre än 50 öre om dagen, d. v. s. 182 kronor för året. Vidare betalade han 3 kronor i bevilling till staten; kommunalskatten var 10 gånger bevillingen, d. v. s. 30 kronor; afgiften till pensionskassan 10 kronor. Allt detta gör 300 kronor, så att mannen sedan icke hade qvar mer än 300 kronor att sjelf föda och kläda sig på. Tror herrarne verkligen att det är möjligt att göra det? Nej, säger jag. Han lemnade derför också sin plats och en annan antogs på förordnande; denne fick uppbära full lön, men det dröjde icke mer än ett par månader förr än han rymde sin kos, och kanske han gjorde rätt deri. Jag talade sedan vid några ledamöter i skolrådet och framhöll nödvändigheten af att höja lönen, om de ville påräkna att få en ordentlig lärare. Ja, svarade de, vi skola gerna höja lönen till 800 kronor, om vi blott kunna få något ökad bidrag af staten.

Jag hoppas genom hvad jag nu anfört hafva klart visat, att kommunerna genom ett bifall till motionen icke skulle komma att drabbas af tyngre börda, än de kunna och äfven vilja bära. Den anmärkning man rigtat emot motionären, att han icke i sitt förslag berört pensionsfrågan, anser jag mig icke behöfva yttra mig om, ty den saken hör för närvarande icke hit.

Men så säger man, och Utskottet har äfven upprepat det, att kommunens sjelfbestämningrätt i fråga om folkskolan skulle minskas och skolan förlora den kommunala karakter den hittills haft, om lärarne blifva allt för väl aflönade. Vill någon af herrarne vara god och upplysa mig om hvad sådant tal betyder? Blir det icke skolrådet, som hädanefter lika som hittills komme att hafva tillsyn öfver skolan; och skola icke lärarne ännu hellre rätta sig efter skolrådets anvisningar, när de sjelfva få sin ställning förbättrad, och skolan på så sätt äfven blifva bättre skött? Nu måste ju skolläraren just till följd af den

otillräckliga aflöningen egna sig åt en hel mängd andra uppdrag. Man har här särskildt framhållit, huru man ofta får se skolläraren för-
rätta auktioner; och jag medgifver, att skadar han derigenom skolan
eller gör intrång på undervisningstiden, så är det orätt, men må hända
häröra sådana klagomål från afundsamme medtäflare, och att blanda
bort korten genom slika invändningar hoppas jag icke skall lyckas.
I hvarje fall som helst, icke blifver kommunens inflytande på skolan
mindre, i händelse Andra Kammaren går in på att förbättra lärarnes
löner. Icke heller blir läraren därför någon statens tjenare, han blir
kommunens tjenare hädanefter lika väl som hittills.

Nu har en talare sagt — och nästan ondgjort sig öfver — att
då man icke vill ge den qvinliga läraren lika stor lön som den man-
liga, så vore detta att nedsätta qvinnans arbete. Nej, något sådant
är jag öfvertygad att motionären aldrig tänkt och icke heller någon
annan, som här kämpat för motionens framgång. Vare det långt ifrån
oss! Men jag frågar, finnes det bland eder, mine herrar, någon enda,
som betalar sin piga lika mycket som sin dräng. I den trakt jag
tillhör är åtminstone drängens lön dubbelt om icke tredubbelt högre
än pigans. Naturlagarne säga, att mannen behöfver mer af både mat
och dryck än qvinnan. Det veta vi ju alla, att det därför är billigare
för qvinnan att lefva än för mannen. Kommer härtill att mannen,
såsom ofta är fallet, är gift och har flere barn, så blifva kostnaderna
ännu större. Lärarinnan är deremot i regeln ogift, och är hon gift,
så måste väl mannen på sitt vis bidraga till familjens underhåll. Men
ett sådant tillskott af inkomster har läraren icke att vänta. Han bör
därför vara så tillräckligt aflönad, att han kan föda sig och de sina.

Då man vidare säger, att qvinnan är lika duglig såsom lärare som
mannen, så är det på sätt och vis sant. Ja, det finnes till och med
qvinor, som äro bättre än mannen, men också sådana som äro sämre.
Qvinnan är dock icke så lämplig för lärarekallet som mannen, emedan
hon icke besitter samma uthållighet. Jag har i detta afseende varit i
tillfälle att bevittna, hurusom en qvinna så att säga stupade på sin
lärarepost. Det var en frisk och stark qvinna, som tjenstgjorde såsom
vikarie i en folkskola, men efter 6 månaders tjenstgöring blef hon
till följd af det ansträngande i tjenstgöringen så sjuk, att jag tror
det hon aldrig blir frisk igen. Qvinnan har icke den fysiska kraft,
som mannen besitter; och herrarne må tala huru mycket som helst,
så kunnen I dock icke ändra naturlagarne. Som ytterligare bevis för
denna åsigt skall jag bedja att få uppläsa några uppgifter ur Svensk
läraretidning N:o 12 för den 21 Mars detta år. Det heter der å sid.
102: »Qvinnans kroppskrafter passa icke i regeln för skolans trängna
arbete. Saken kan synas öfverraskande, men är dock bevisligt sann.
Och att detta icke gäller blott den svenska lärarinnan hafva vi vid
flera tillfällen visat genom uttalanden från utlandet. Särskildt påminna
vi om ett utdrag ur en finsk lärares bref angående ett hans besök i
Leipzig. Direktören vid den skola han besökte upplyste honom icke
blott derom, att lärarinnorna icke kunde hålla disciplin ens bland
flickorna, utan äfven att skolarbetet var dem för ansträngande. Likaså
hafva gjorda beräkningar i staden Görlitz i Schlesien gifvit vid han-
den, att 5 lärare motsvarade 8 lärarinnor, hvaraf följde, att lärarinnorna

*Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.*

(Forts.)

Ang. löneförbättring åt folkskolans lärare och lärarinnor.
(Forts.)

i längden blefvo mycket dyrare än lärarne. Från Stockholm hafva vi ytterligare exempel. Under år 1882 lærer öfverstyrelsen hafva måst utbetala i vikariatsersättning under sjukdomsfall — sådana lemnas här — den anseelige summan af 25 à 30 tusen kronor, hvaraf en ren obetydlighet kommer på de manlige lärarne».

Denna summa har gått åt hufvudsakligen för lärarinnornas räkning; och det undrar jag sannerligen icke på, ty detta arbete, som mången tror vara så lätt, är i stället mycket svårt: atmosfären i skollokalerna är i allmänhet högst tryckande och osund, och detta i förening med den uppmärksamhet, den vaksamhet, som skolläraren ständigt måste ådagalägga, gör att skolläraren blir långt mer ansträngd än andra. Vi hafva också, tänker jag, litet hvar varit i tillfälle att se, hurusom skolläraren ofta blir utsliten i förtid. Motionärens förslag om understöd till vikariatsersättning vid inträffande sjukdomsfall anser jag vara af den art, att det icke bör nekas.

Det har vidare talats om skilnaden mellan flyttande och fasta skolor. Motionären har framhållit behovet af ett särskildt lönetillägg åt lärarne vid de förnämnda skolorna utöfver den nu ifrågasatta, gemensamma löneförbättringen. Äfven i det hänseendet instämmer jag med honom. I min hemtrakt t. ex. är det godt om öar, och mången skollärare der får hålla skola på flere skilda öar, ty att transportera barnen från den ena ön till den andra kan svårigen låta sig göra. Och tro herrarne väl att den lärare befinner sig i någon angenäm ställning, som måste tillbringa sin tid med att flacka omkring på detta sätt är ut och är in.

I denna viktiga fråga skulle ännu vara mycket att andraga, men jag vill dock endast uppehålla mig vid några ytterligare omständigheter.

Man säger att löneförhöjning borde först komma i fråga, när brist på sökande visar sig. Ja, om så är, så måste jag beklaga de församlingar, som hafva denna tanke. Om en del församlingar betala sina skollärare 700 eller 800 kronor i lön, så är det ju gifvet att de dugligaste söka dit, ty hvarje människa söker naturligtvis sitt eget bästa. De församlingar, som gifva sina lärare en lön af endast 600 kronor, få derfor nöja sig med de sämsta lärarne och måste naturligtvis alltid förlora derpå.

En talare har här i dag yttrat, att mången mindre hemmansbrukare har sämre inkomster att lefva på än folkskolelärarne. Häremot ber jag att få erinra, att hemmansbrukaren har af gårdens afkastning föda för sig och sin familj; och om han vill förvandla denna förmån i penningar, så är jag öfvertygad om, att ingen hemmansbrukare med ett hushåll af 5 eller 6 personer har så litet att lefva på som 600 kronor. Men som sagdt är: man beräknar icke denna förmån i penningar.

Vidare har man sagt, att folkskolelärarne vanligen jemte denna befattning innehafva klockare- och organistbefattning eller åtminstone en af dessa befattningar. Det är visserligen sant, att härigenom får skolläraren ett plus i sina inkomster; men för att blifva organist måste han uppoffra 4 till 5 år för att erhålla nödig kompetens, han måste för sådant ändamål ligga i Stockholm 1—2 år, och det veta herrarne nog hvad det kostar att lefva här, hvartill för organisteleven komma dyra lektioner och instrument. För öfrigt om en person jemte en

tjenst kan sköta en annan, så skall han väl ändock hafva fullt betaldt för båda. Visserligen ingick Kongl. Maj:t 1873 eller 1874 till Riksdagen med framställning om att höja folkskolelärarens lön till uppgifvet belopp, under förutsättning att han icke hade inkomst på annat håll. Men icke kan ett sådant villkor vara riktigt, ty då skulle i analogi härmed hvarje tjänsteman, som har inkomst af kapital, hafva nedsättning i lönen. Också strök Riksdagen detta villkor och sade, att lönen skall vara lika för alla; och den grundsatsen hoppas jag att Riksdagen fortfarande följer.

Ang. löneförbättring åt folkskolans lärare och lärarinnor.
(Forts.)

Herr Sven Nilsson sade, att folkskollärarelönen i medeltal kunde beräknas till 1,000 kronor om året. Hvarifrån har han fått den summan? Jag vet det icke. Den kontanta lönen är 600 kronor. Om man, som han, räknar så, att förmånen af bostad skall anses motsvara räntan på värdet af det folkskolehus, som skolläraren bebor, och hvilket må hända kostat 10,000, ja 20,000 kronor. då skall, om denna förmån, på detta sätt beräknad, ingår bland lönevilkoren, man kunna komma till hvilka kolossala summor som helst; men säkert är, att läraren icke kan lefva ensamt på den förmånen, den må taxeras till hvilket värde som helst.

Jag skall icke upptaga Kammarens tid längre; men jag ber herrarne, och jag vädjar visst icke förgäfvos till herrarnes rättskänsla och ädla sinnelag, att herrarne ville hjälpa dessa på samhällets lägsta trappsteg ställda arme skollärare. Vi böra betänka, att de hafva fått sig anförtrodt det viktigaste uppdrag, som finnes i vårt land, nemligen att handleda det uppväxande släktet, som en gång skall trüda i våra fotspår. Vi böra väl derfor också, så vidt på oss ankommer, löna deras arbete så, att de må kunna arbeta utan fruktan för att i framtiden behöfva lida nöd. Det skall blifva uppmuntrande för dem att göra hvad vi af dem fordra, om vi å vår sida tillgodose deras billiga och måttliga anspråk. Om vi fordra mycket af dem, så hafva de å sin sida rätt att begära en deremot svarande ersättning; sitt lefvebröd måste de hafva.

Jag anhåller vördsammast om bifall till motionärens förslag i alla delar.

Herr Schenström: Förekommen af herr Hedin, anhåller jag att få förena mig i hans yttrande.

Herr Sandström: Då jag på det lifligaste intresserar mig för den fråga, som föreligger, så har jag också med det största intresse åhört den långa och uttömmande diskussion, som nu pågått. Jag vill icke pröfva herrarnes tålmod med något långt anförande. Jag hade verkligen tänkt att för min del vid innevarande riksdag väcka en motion i detta behjertansvärda ämne, men då jag fick kunskap om den motion, som nu utgör föremål för behandling, och då jag fann den samma vara utarbetad med sällspord omsorgsfullhet och sådan, att jag kunde i allo i densamma instämma, så lät jag dervid bero, och väckte således icke den af mig tillämnade motionen. Jag har en orsak till, utom den nu omnämnda, hvarför jag begärt ordet i denna fråga, och den består deri, att äfven jag under någon tid varit hedrad med uppdraget att vara

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)

folkskoleinspektör. Då det i motiveringen till Utskottets hemställan heter, att församlingarne sjelfva med biträde af vederbörande folkskoleinspektör lättast och säkrast äro i tillfälle att bedöma om och i hvad mån löneförbättring åt folkskoleläraren må vara af behovet påkallad, och då Utskottet på grund häraf tillerkänt nämnde inspektörs omdöme något vitsord, så får jag på grund af det förtroendeuppdrag, jag sålunda innehåft, begagna tillfället för att vitsorda, att detta behof är i högsta mätto trängande, ehuru jag icke torde behöfva omnämna detta i denna Kammare, som ju till största delen utgöres af folkets män. Då således folkskolelärarnes arbete skett inför dessa vederbörandes ögon, behöfver jag icke heller nämna, huru tryckande och svårt deras arbete är. Vi hafva visserligen alla bevittnat, huru sträfsamt och bekymmersamt de lefva fram sin dag, huru den ålderstigne bland dem, omgifven af stor familj, har svårt för att få inkomster och utgifter att gå i hop, och huru hans tjänst blir för honom för hvarje år allt mera tyngande.

Jag vill, ehuru mycket vore att i detta ämne orda, fatta mig kort och inskränker mig således till att i alla delar instämna i den aktade motionärens förslag. Och får jag på samma gång uttala min synnerliga tillfredsställelse öfver det omsorgsfulla arbete, som han på motionen nedlagt, och om hvilket jag vore frestad att säga, att något bättre knappast kan inom något område erhållas.

Jag hemställer således om proposition på bifall till den af motionären väckta motion.

Herr Herslow: När vid denna riksdags början denna motion väcktes, erkänner jag, att jag genast glädde mig deråt. Motionen gälde nemligen en fråga, som vi måste hafva fram på dagordningen, som vi väntat på och hvilken jag därför med tacksamhet såg framkomma, det måtte nu vara från hvad håll som helst. När jag genomläste motionen, ökades detta angenäma intryck, ty jag fann deri ett sakrikt och godt arbete, en betydligt allvarligare och omsorgsfullare utredning än de oftast väl löst framkastade tankarne i frågor, som framkomma på enskildt initiativ. Då Utskottet sedermera lemnade *sitt* utlåtande i saken, må jag erkänna, att jag likaledes efter något resonering fann mig med detsamma åtminstone icke otillfredsstäld. Ty först och främst var och är jag af den åsigt, att den uppgift, som innevarande Riksdag har sig speciellt förelagd, är så vigtig och stor, att jag mycket väl begriper, att ett Utskott tvekar att söka redan nu i detalj genomföra en reglering af så stort omfång, som här blifvit ifrågasatt. Vidare medgifver jag mycket gerna och skattar högt — likasom jag tror hela Kammaren skattar högt — den varsamhet, som bjuder representationen att i en fråga af denna art, der det gäller en massa detaljbestämmelser, vänta från regeringen det slutliga förslag, som definitivt afhjelper ett stort och länge känt samhällsbehof på sådant sätt, att den nya ordningen kan blifva för en lång tid gällande. Utskottets förslag synes mig derutöfver innehålla två icke oväsentliga förtjenster. Först och främst ställer det till regeringen en allvarlig uppmaning att oförtöfvadt upptaga denna sak till slutlig behandling, och för det andra ger det ett mycket rundligt interimsanslag och visar derigenom, att

Riksdagen icke ämnar på grund af de penningebelopp, som här äro i fråga, tveka att med sitt bifall möta de kraf, som regeringen kan ställa på den för åstadkommande af en förbättring, som erkännes vara af nöden.

I Utskottets förslag finnas två eller tre punkter, i hvilka det afviket från motionärens framställning. Principen, som genomgår motionen, är den att skaffa ett obligatoriskt minimibelopp för lönen. Jag antager, att ett sådant tvång möjligen kan vara behöfligt på åtskilliga ställen i landet, fastän det här gäller en kommuns eget bästa och kräver af densamma en ganska ringa uppoffring för dess högsta ändamål, eller barnens uppfostran; men jag hoppas dock att de kommuner, som hysa tvekan i detta afseende, skola utgöra ett ringa fåtal, helst när denna stora förbättring i lärarnes ställning och således upphjelpande af skolans tillstånd bjudes dem mot en så ringa uppoffring som 16 till 17 kronor eller i värsta fall 30 å 35. Jag vågar därför tro, att om Utskottets förslag nu antages, skola ögonblickligen $\frac{5}{6}$ af kommunerna begagna sig deraf, eller alla kommuner, som hysa en god vilja att förbättra skolläraarnes ställning; ty bristande förmåga kan knappt förärbäras. På detta sätt skall det af Utskottet tillstyrkta anslaget hafva samma effekt, som ett obligatoriskt åläggande att höja minimilönen.

Den andra hufvudskillnaden mellan Utskottets och motionärens förslag är den, att Utskottet icke accepterat den åtskilnad mellan män och qvinnor, motionären gjort i sitt förslag; och jag må säga, att så vida icke den mest grundade bevisning framlägges för motsatsen, finner jag rättvisan bjuda att ej etablera en sådan åtskilnad mellan dem, som utföra ett lika ansträngande arbete, helst qvinnans skolverksamhet är kanske mer ansträngande, kanske ock mera fruktbarande än mannens. Öfverallt der qvinnans arbete användes i uppfostringens tjänst har det visat sig, att det icke i någon mån i allvar, i innerlighet, i hänfvenhet och därför också i framgångsrikhet står tillbaka för mannens; och i Amerika har, der mannen icke lyckats i sitt skolarbete, qvinnan ofta lyckats. I denna del anser jag alltså Utskottets förslag bättre än motionärens.

Deremot är det en tredje punkt, der jag gerna skulle velat att Utskottet följt motionären, emedan Utskottets förslag ingenting åtgör för att afhjelpa en af motionären påpekad ohygglig orättvisa. Jag åsyftar härmed förhållandet, då en folkskolelärare sjuknar. Det är förskräckligt att tänka, huruledes under en sådan hemsökelse det redan förut knappa brödet ryckes honom ur munnen, och jag ser icke, huru, då mannen är en längre tid sängliggande, familjen skall kunna lefva, om ej på fattighuset.

Emellan de föreliggande förslagen måste vi emellertid nu göra vårt val. Inom hela Kammaren har jag icke hört ett enda yttrande, hvori bestridts behofvets befintlighet och i följd deraf motionens berättigande, ej heller dess redbara och moderata karakter; men jag vågar också antaga, att ingen ledamot i Kammaren väntar, att denna reform skall definitivt kunna genomföras redan nu, särskildt då Första Kammaren antagit ett annat förslag. Jag tror därför att, om vi vilja uppnå något resultat, vi måste taga det som kan fås, och detta synes mig ske genom antagandet af Utskottets förslag, till hvilket jag likväl ville foga den inskränkning reservationen innehåller, nemligen att man bort-

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.
(Forts.)

Ang. löneförbättring åt folkskolans lärare och lärarinnor. tager den orättvisa, Utskottets förslag kan anses innefatta mot de kommuner, som redan höjt minimilönerna, och således icke försätter dem i en sämre ställning, hos hvilka den goda vilja, man nu vill framkalla, redan gjort sig gällande.

(Forts.)

Det har blifvit sagdt, att det nu ifrågasatta anslaget endast skulle komma en del rika kommuner till godo; men så torde ej blifva förhållandet, ty kommunerna skulle ju i hvarje fall ej erhålla mer än två tredjedelar af 700 kronor. Det finnes visserligen rika kommuner, i synnerhet i städerna, som hafva höjt upp skollärares löner ända till 1,800 kronor, men därför få de ju ingen särskild ersättning. Å andra sidan finnes en del kommuner på landet, som redan hedrat sig med att frivilligt göra hvad man här vill ålägga dem att göra, men som enligt Utskottets förslag ej skulle komma i åtnjutande af något bidrag. Jag förstår nog de betänkligheter, som af Herr Sven Nilsson blifvit anförda i detta afseende och att de kunna hafva sina grunder, men förfarandet är en orättfärdighet, och något sådant torde ej böra karakterisera ett Riksdagens förslag, äfven om det, såsom nu är fallet, blott är provisoriskt.

Herr Talman! I den fulla öfvertygelsen, att vi icke länge komma att få vänta på en definitiv lösning af denna fråga samt att hvad som redan nu kan vinnas innebär en positiv och stor fördel vid bestämmandet af första steget, efter hvilket det andra ej torde uteblifva, ber jag få rösta för förslaget sådant det är af reservanten modifieradt.

Herr Lyth: Jag åhörde med stort nöje den föregående talarens yttrande och skulle helt enkelt kunna instämma med honom, om han icke kommit till det slut, hvartill han kom; men i den kärlek och det intresse han syntes hysa för den embetsmannacorps, som just nu ser upp till Riksdagen med hopp om att erhålla en lönetillökning, som så väl är för den behöflig, deri är jag med honom ense. Jag ber Kammarerna komma i häg, hvilka kostnader dessa lärare nu måste underkasta sig genom den fyraåriga kurs de hafva att genomgå, och hvarigenom de flesta bland dem, då de tillträda sin tjänst, vanligen äro i betydlig grad skuldsatta. Nog är det därför skäl att Riksdagen ser till, att dessa män, åt hvilka vi öfverlemna det viktigaste och största uppdrag, som kan lemnas åt någon tjänsteman i landet, nemligen danandet af våra barn, erhålla en sådan lönetillökning, som kan vara tillräcklig för att de ej må behöfva sörja för dagligt bröd. Men huru detta bäst skall ske, är svårt att bestämma. Enligt min åsigt har motionären i detta afseende framlagt ett vackert och väl genomtänkt förslag. Men om man är tveksam att antaga detta i sin helhet, hvilket jag helst önskar och hvartill jag vill lemna min röst, så tror jag att det är bättre att antaga Utskottets förslag än reservantens. I det afseendet tänker jag olika med den föregående talaren, emedan det är tydligt att, om reservationen antages, utgiften för lönetillökningen blir mångdubbelt större, än om det af Utskottet framställda förslaget antages, utan att dock lärarna derigenom erhålla någon större inkomst, såsom en af Stats-Utskottets ledamöter meddelat oss. Följden af ett antagande af reservationen skulle blott blifva den, att denna statens utgift skulle tillfalla en stor del kommuner, som må hända redan nu med icke

så känbar uppoffring hafva ökat lärarnes löner, särdeles i städerna och rika församlingar. Jag tror därför att Utskottets förslag är fördelaktigare, emedan derigenom just de fattigare landskommunerna skulle manas att öka lärarnes löner till 700 kronor, der de icke förut hafva så hög inkomst, hvilket kunde ske med en jemförelsevis ringa uppoffring för de församlingar, som må hända icke för närvarande kunna ensamma öka lönen till nämnda belopp. Jag ber således få nämna, att jag i första rummet sluter mig till motionärens förslag och endast i det fall att detta icke kan vinna Kammarens bifall kommer att rösta för Utskottets hemställan, dock under förhoppning att punkten b) äfven af Kammaren godkännes, hvilken punkt för mig är den hufvudsakligaste och viktigaste, emedan den lofvar en snar reglering af skollärarnes löner, hvilken reglering skulle komma att af regeringen för Riksdagen med det snaraste framläggas; så att den lönetillökning, som Utskottets förslag afser, blott kommer att utgå ett eller annat år tills en fullständig lönerreglering kan blifva antagen.

Det är med dessa enkla ord, som jag får lägga Kammaren på hjertat nödvändigheten och behöfligheten af en lönetillökning för Sveriges folkskolelärare.

Herr Talmannen, som nu ankommit och öfvertagit ledningen af förhandlingarne, gaf härpå ordet åt

Herr Liss Olof Larsson, hvilken yttrade: Jag undrar alldeles icke öfver att Kammaren är otålig. I denna fråga har också redan talats så mycket, att jag ej hade tänkt besvara med något yttrande, om ej Herr Jöns Rundbäck hade fält ett uttryck, som gjorde att jag kom att begära ordet. Han sade nemligen, att här finnes så många, åtminstone i denna Kammare, som påstå sig hysa välönskningar och sympatier för folkskolelärarne, men att dessa, när det blir fråga om att förbättra lärarnes löner, ej ville göra någonting, och att man således vore afvoigt och fiendtligt stämd mot både lärare och folkundervisningen. Jag vågar för min del påstå, och jag tror mig i det fallet kunna tala i hela Kammarens namn, att det i denna Kammare ej finnes någon, som är afvoigt stämd mot folkskolelärarne eller lärarinnorna eller folkundervisningen. Men man kan hafva olika tankar, huru man skall reglera lönerna så väl för lärarne i folkskolan som i elementarläroverken, och ändå vara lika varm vän af vare sig folkundervisningen eller den högre undervisningen. Han sade, att församlingarne mycket väl tåla vid en högre utgift. Ja, men derom kunna också vara olika tankar. Möjligen kunna de tåla vid en högre utgift på somliga ställen; men nog finnes det många församlingar, och jag skulle tro de allra flesta, som sjelfva anse, att deras utgifter redan äro tillräckligt stora, och att man således icke utan svårighet och betänksamhet kan öka dem.

Jag skulle mot det föreliggande statsutskottsbetänkandet haft åtskilliga anmärkningar att göra, om det nu vore fråga om en definitiv lönerreglering, men då det endast är meningen att uppföra en viss summa på extra stat och för ett år, och det endast är fråga om en tillfällig löneförbättring, synes det mig, som om man gerna kunde bifalla Utskottets betänkande utan något vidare. Motionären var icke

Ang. löneförbättring åt folkskolans lärare och lärarinnor.
(Forts.)

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.

(Forts.)

fullt nöjd med Utskottets betänkande, men man får väl ofta låta sig nöja äfven om man icke får allt hvad man vill. Ingen finnes väl inom denna Kammare, som icke är motionären tacksam för den utredning, han förebragt i frågan, men han bör väl icke därför vara missbelåten, om åtskilliga af så väl Kammarens som Stats-Utskottets ledamöter anse sig icke kunna på en enskild motionärs förslag gå åstad och gifva en så storartad lönetillökning som den han föreslagit. Motionären synes mig kunna vara till freds, äfven om han icke vinner allt, hvad han åsyftat, när han i alla fall ernår en stor del deraf; och den tillfredsställelsen har han ju dock haft, att ingen inom Kammaren uppträdt med yrkande om rent afslag å hans framställning. Man vill ju gifva något, om icke allt, ehuru på extra stat, för att vinna någon erfarenhet och se, om de församlingar, som gifva lärarne i lön mindre än 700 kronor, till följd af den lockelse, som nu erbjudes dem af Riksdagen, äro benägna och villiga att öka sitt bidrag till lärarnes aflöning. Dessa löner äro, såsom vi veta, mycket olika på olika ställen. I allmänhet äro de mycket högre i städerna än på landsbygden, men detta kommer sig väl till en del deraf, att man vid bestämmandet af lärarens lön tagit hänsyn till lefnadskostnaden på stället. En annan faktor härvid har väl äfven varit de olika förhållanden och den olika samhällsställning, hvori de befunnit sig, som på det ena eller andra stället skolat bestämma lönen för läraren. Så äro t. ex. i Stockholm eller i städerna i allmänhet de personer, som skola bestämma nämnda lönebelopp, vanligen sådana, som sjelfva anse att en inkomst af 4 eller 5 tusen kronor är det minsta för att kunna lefva. De måste naturligtvis anse det vara omöjligt för en lärare att taga sig fram på en lön af t. ex. endast 600 kronor; men af dem, som på landsbygden skola bestämma lönen åt läraren, har, med få undantag, det stora flertalet icke en så stor inkomst, som folkskoleläraren eller folkskolelärarinnan till och med deras nuvarande inkomster hafva. Man får således icke undra på, om det der finnes vissa betänkligheter mot att höja lönen för läraren till något större belopp. För min del skulle jag gerna, om jag endast behöfde se på dem, som skola erhålla löneförhöjningen, vara med om att bevilja dem så mycket hvar och en af dem vill hafva; men jag bör väl derjemte taga hänsyn till, att penningarne till löneförhöjningen skola tagas någonstädes ifrån, och då måste jag tänka på, huru mycket de sjelfva hafva, som skola betala penningarne. Och om man besinnar, att flertalet af dessa hafva en långt sämre ställning än de, som skola hafva penningarne, så kan man, huru varm man än är för folkundervisningen, hysa betänklighet vid att ge allt hvad som begäres, äfven då det är för ett så godt föremål. Af första punkten i Utskottets betänkande framgår också, huru gerna Utskottet vill gifva någon förhöjning, men man var dervid mycket betänksam, då man tänkte på huru svårt det vore att få medel dertill, när man dagligen ser huru på alla möjliga områden sökes efter nya skattetitlar för att skaffa inkomster för statens räkning. Det finnes en utväg, som jag för min del anser vara bättre för landet än nya skattetitlar, och det är att icke öka utgifterna utan minska behofven och derigenom slippa ifrån att skapa denna oändliga mängd af skattetitlar, som man nu söker efter.

Att man i fråga om vårt skolväsende gjort mycket och särskildt *Ang. löneförbättring åt folkskolans lärare och lärarinnor.* under vår tid sedan det nya representationsskicket införande lär väl icke ens Herr Jöns Rundbäck kunna förneka. Man har förbättrat ställningen rätt mycket; Rom byggdes icke på en dag, och om man kan vinna något, ehuru icke allt, bör man vara till freds.

Flere hafva här yrkat bifall till reservanternas från Första Kam-maren förslag. För min del får jag säga, att hade det varit Utskot-tets förslag, som framkommit i denna form, skulle jag må hända icke yttrat ett ord deremot, då det endast är för ett år; men mig förefaller det, som om Utskottet gått en lycklig väg, då det föreslagit ett an-slag af 180,000 kronor till förbättrande af lärarnes och lärarinnornas löneförhållanden. Det är nemligen med reservanternas förslag det be-tänkliga, att äfven församlingar, som redan nu betala 700 kronor i lön åt läraren och icke höja lönebeloppet, skola få del af statsanslaget, oakadt löneförbättringen uteblifver. Om t. ex. ingen af de försam-lingar, som nu betala sina lärare endast 600 kronor, höjer lönerna, så går statsanslaget åt, utan att våra lärare och lärarinnor få ett enda öre deraf. Det blir vid sådant förhållande kommunen, som får en större inkomst af staten; men det var väl icke detta man afsåg med dessa penningar, utan meningen var väl att söka framkalla en förbätt-ring i lönen för de lärare och lärarinnor, hvilkas löneinkomster icke uppgå till 700 kronor. Ty det lärer väl ej vara något tvifvel derom, att många folkskolelärare finnas, som äro nöjda med den lön de hafva, under det att andra deremot verkligen äro i behof af löneförbättring; och i senare fallet lära kommunerna ej underlåta att derom göra fram-ställning.

För min del yrkar jag således bifall till Utskottets förslag oför-ändradt, och jag gör det därför att det endast afser ett år. Hvad mom. b) beträffar, kommer jag att ansluta mig till deras mening, som yrka afslag å detsamma, emedan jag högst ogerna vill vara med om att skriva till Kongl. Maj:t med begäran om löneförhöjningar. Jag tror att vi hafva att vänta en sådan utredning i alla fall, om den pröfvas erforderlig, men att skriva till Kongl. Maj:t och på förhand uttala sig i den riktningen, innan utredningen skett, vill jag åtminstone icke vara med om.

Jag yrkar således bifall till mom. a), men afslag å mom. b).

Herr J. Jonasson i Gullaboås instämde med Herr Liss Olof Larsson.

Herr Arnoldson: Jag vill blott gifva till känna, att jag sluter mig till dem, som önska och vilja motionens framgång.

Herr Lundström: Äfven jag ber att få instämma med dem, som önska framgång åt Herr Rundbäcks motion. Jag gör det så mycket hellre, som alla ju erkänna att behofvet af den föreslagna löneförhöj-ningen är trängande och utredningen fullständig.

Jag yrkar således bifall till motionen.

Grefve Sparre: Herr Talman! Äfven jag känner ganska väl det behof, som i synnerhet på vissa orter förefinnes i fråga om tillökning i

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinmor.

(Forts.)

folkskolelärares löner. Jag kan dock icke presist instämma i de klagorop man här fått höra deröfver att folkskoleläraerne icke kunna skaffa bröd åt sig och sina familjer, att de få svälta o. s. v., ty det är likväl en sanning att, på sätt en föregående talare yttrade, åtskilliga af dem, som skola bidraga till folkskoleläraernes aflönande, hafva ganska svårt att pressa ut den fyrk, de för detta ändamål skola betala, och ofta nog hafva mera knappt om bröd än mången folkskolelärare. Dermed vill jag icke säga, att jag icke understödjer denna löneförbättring, i synnerhet sådan den af Utskottet blifvit föreslagen i mom. a). Men jag instämmer med talaren på dalabänken äfven deruti, att jag i fråga om mom. b) yrkar afslag. Chefen för Ecklesiastikdepartementet yttrade i förmiddags, att regeringen ville i detta afseende lyssna till hvad representationen tänker, ty representationen är kommunernas representanter här, och det är kommunerna, som skola betala. Detta är efter mitt förmenande alldeles riktigt. Jag känner, mine herrar, mycket väl hur i synnerhet inom vissa trakter af landet och inom vissa kommuner kommunalutskylderna växa på ett ytterst oroväckande sätt. Inom det län jag tillhör finnas kommuner, der dessa utskylder uppgå till två och tjugu kronor på bevillningskronan. Det är derfor icke att undra på, om representanterna hysa betänkligheter vid att öka dessa utskylder. Det är också efter min tanke ganska viktigt att vid bestämmandet af folkskolelärares löner göra klart för oss hvad vi äsyfta med dessa folkskolelärare. Vi vilja icke hafva några herrar, utan tarfliga och enkla män, som kunna uppfostra de åt dem anförtrorda barnen till hederliga arbetare. Och för detta ändamål anser jag det vara olämpligt att Riksdagen nu vänder sig till Konungen och begär en fullständig ny löneorganisation för folkskoleläraerne. Jag befarar att, om en sådan framställning kommer från Riksdagen, regeringen skall blifva så öfverflyglad med petitioner, att hon deraf kunde bevekas att framställa en proposition, som Riksdagen icke skulle gilla. Här har redan af en föregående talare blifvit ådagalagd, att folkskoleläraernes ställning mångenstädes icke är så dålig som en och annan sökt visa, och jag vill icke trötta Kammaren med något upprepande häraf. Jag vill endast påpeka att, om en tarflig man på landet jemte 600 eller som det nu skulle blifva 700 kronor i årlig lön har fritt boställe, fritt bränsle, kofoder och ett planteringsland, detta i många delar af riket icke är en så förskräckligt liten inkomst, och att folkskoleläraerne icke böra jemra sig värre än de behöfva. Härtill kommer, att de flerstädes med sin tjänst förena klockaretjenst, att, der de meddela undervisning i slöjd, de derfor uppbära dels det af staten dertill anvisade anslag 75 kronor, dels i Elfsborgs och efter hvad jag tror mig veta jemväl i andra län 75 kronor af landstinget mot vilkor att hålla materialier, att de stundom äro poststationsföreståndare, eller såsom på landet skrifkunnige hafva andra inkomster. Detta säger jag alldeles icke derfor att jag missunnar folkskoleläraerne den ifrågasatta löneförhöjningen. Jag har således icke något att anmärka mot bifall till Utskottets förslag. Men jag tror att man i sådana frågor som denna, der det gäller att öka kommunalutskylderna, för hvilkas stora tillväxt redan nu man icke kan annat än oroa sig, bör gå försigtigt till väga. Jag instämmer således i Herr Liss Olof Larssons yrkande.

Herr Olof Andersson i Lyckorna: Jag har icke begärt ordet för att tillkännagifva min ståndpunkt i denna fråga, ty det har jag redan under förmiddagens plenum haft tillfälle att göra, då jag instämde i Herr Ola Anderssons yrkande, utan jag har begärt ordet på grund af ett yttrande af representanten på bohuslänsbänken, då han sade, att det är det sämsta som finnes att blifva folkskolelärare, ty på den banan finnes icke tillfälle till något avancement. Från den valkrets jag representerar och synnerligast från den församling, derifrån jag är, kan jag dock lemna exempel på motsatsen. Jag känner t. ex. två folkskolelärare, som börjat sin bana såsom fattiga pojkar, hvilka begifvit sig till Lund och der genomgått seminarium. De återvände derefter till sin hemort. Den ene fortsatte arbetet i skolans tjänst ända till för ett år sedan och nu är han en väl besuten hemmansegare. Den andre fortsätter ännu i skolans tjänst, men är tillika hemmansegare. Jag känner äfven en annan folkskolelärare, hvilken börjat sin bana under vida sämre vilkor för sådana lärare än de nuvarande. Efter 30 års verksamhet såsom folkskolelärare köpte han sig ett hemman, hvarpå efter hans död enkan och barnen kunde försörja sig, och detta oaktadt han var folkskolelärare under mycket ringare lönevilkor än nu är fallet, ty då hade folkskoleläraren endast 3 à 4 hundra kronor i lön, och han hade derjemte att försörja fem eller sex egna barn. Jag vet äfven folkskolelärare, som öfvergifvit denna bana och egnat sig åt handeln samt lyckats ganska bra; så icke är det omöjligt att blifva något annat, sedan man blifvit folkskolelärare, om man blott har tillräckligt med energi. Härmed vill jag endast säga, att det icke är så farligt som man vill påstå med dessa lärare; jag hyser därför icke den ringaste afvoghet mot att de lärare, som deraf äro förtjenta, få lämplig löneförhöjning. Men man måste vara försigtig, då det gäller att höja lönerna. Och om vi kasta en blick i dessa folkskolor på landet, så kanske de dervarande barnens tarfliga klädsel och kost kan gifva oss anledning att tänka på att det dock icke är så fördelaktigt stäldt i allmänhet för dem, som skola både föda dessa barn och betala lärarnes löner.

Man bör således enligt mitt förmenande äfven uti detta fall vara försigtig innan man går att reglera folkskolelärares löner, ty annars kan det hända, att dylika förhöjningar väcka oro och bekymmer bland dem, som redan hafva ganska svårt att komma ut med att lemna hvad som nu åtgår för aflönande af folkskolelärares.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade, beträffande mom. a), yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels att det förslag måtte antagas, som Grefve Beck-Friis i sin reservation framställt, dels och slutligen bifall till Herr A. Rundbäcks motion i förevarande ämne. Herr Talmannen gaf propositioner enligt dessa yrkanden samt fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen. Votering blef då begärd. I anledning häraf och för bestämmande af kontrapositionen upptog Herr Talmannen å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det som afsåg bifall till Grefve Beck-Friis' reservation nu förklarades hafva flertalets röster för sig. Men jemväl angående kontrapositionen äskades votering, hvadan en så lydande omröstningsproposition först uppsattes, justerades och anslogs:

*Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.*

(Forts.)

Ang. löneför-
bättring åt
folkskolans
lärare och
lärarinnor.

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen antager deras mening, som yrkat bifall till det förslag, som innefattas i Grefve Beck-Friis' vid förevarande utlåtande fogade reservation,

röstas Ja;

(Forts.)

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den af Herr Abraham Rundbäck i ämnet afgifna motion.

Den omröstning, som företogs enligt denna proposition, utföll med 101 ja mot 90 nej; och erhöll alltså propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 17:de punkten mom. a) af utlåtandet N:o 12 a,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren i förevarande afseende beslutat i öfverensstämmelse med det förslag, som innefattas i den af Grefve Beck-Friis afgifna, vid momentet fogade reservation.

Den senare voteringen visade 100 ja mot 91 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Rörande mom. b) voro yrkanden framställda dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå. Efter att hafva gifvit propositioner i öfverensstämmelse med dessa yrkanden, förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för bifall till Utskottets ifrågavarande förslag. Som votering begärdes, blef följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 17:de punkten mom. b) af utlåtandet N:o 12 a,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Stats-Utskottets förevarande hemställan.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, utföll med 82 ja mot 101 nej; varande således Utskottets hemställan afslagen.

Punkten 18:

Lades till handlingarne.

Punkten 19:

I Friherre A. E. Nordenskiölds inom Andra Kammaren väckta motion, N:o 26, var föreslaget, att Riksdagen måtte anslå en personel lön åt Filosofie Doktorn Alfred Gabriel Nathorst att af honom under hans återstående lifstid, eller intill dess han blefve befordrad till annan statens tjänst, uppbäras till samma belopp, som utginge till Riksmuseets ordinarie intendent, nemligen 4,000 kronor fast lön, 1,000 kronor tjänstgöringspenningar och två ålderstillägg, hvartera å 500 kronor, på sätt Kongl. brefvet den 12 Maj 1876 bestämde, med skyldighet för Doktor Nathorst att under Kongl. Vetenskapsakademiens inseende vårda de delar af Riksmuseets botaniska och paläontologiska samlingar, som af akademien komme att bestämmas, samt att ställa sig till efterrättelse den instruktion, akademien för honom utfärdade.

*Om anslag
för upprät-
tande af en
tjänstebefatt-
ning i paläo-
botanik.*

Utskottet hade hemställt, att berörda förslag icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Herslow anförde: Det vare långt ifrån mig att förbise de formella betänkligheter, som förelegat vid Stats-Utskottets behandling af motionärens ansökning om anslag för denna plats, bestämd till viss person. Den innehåller i sjelfva verket, denna fråga, tvenne. Å den ena sidan är Riksmuseum utgångspunkten. Riksmuseum har nemligen några samlingar af ovanligt högt värde, tillkomna på sista tiden och så beskaffade, att de i sitt nuvarande tillstånd hvarken kunnat ordnas eller blifva vetenskapen tillgodogjorda. Det är heller icke lätt att få dem i fullt brukbart skick. Det är växtsamlingar, som i stenform kommit till oss från en verld, som icke hundratal är utan hundratal af årtionden är aflägsen från den närvarande. Motionären säger oss i sin motion, att »om någonsin, så fordra värden, ordnandet och det vetenskapliga tillgodogörandet af dessa samlingar sin man». Det synes mig, som om han hade fullt rätt härutinnan, och att det är ett verkligt behof, som här föreligger. Jag vet nog, att vetenskapsmannen liksom hvarje annan, som önskar något för sig sjelf och sitt eget behof, kan vara frestad att öfverdrifva detta behofs beskaffenhet. Men om vårt land eger dessa samlingar, och förvärfvandet af dessa samlingar intagit en af de främsta platserna på detta vetenskapliga område i hela den bildade verlden, så finner jag för min del dessa samlingars ordnande var ett behof, som staten kan och bör tillgodose, så vida vi vilja bibehålla äran af vårt lands eröfrade hedersplats.

Det var den ena sidan af saken. Men så hafva vi den andra, den personliga sidan, och den är enligt min uppfattning den viktigaste af dem båda.

Det är ju icke ovanligt, att vetenskapen har sin entusiasm, och liksom den, som jag sade, kan frestas att öfverdrifva sina behof, så kan den väl ock, när den talar om sina store män, misstänkvas vara fallen för att öfverdrifva deras storhet. Det är ju alldeles gifvet, att jag ser klarast den förträfflighet, som är mig närmast, och det är ju också rimligt, att jag då uttalar mig superlativt. Men jag förmodar, att Kammarens ledamöter tagit någon notis om motionen samt följt

Om anslag förde utsagor, sett de intyg, som deri lemnats af världens ypperste inom upprättande af en tjenstbefattning i min arbetstid nalkas sitt slut; der hafven I min efterträdare», så tror jag, att man om honom väl kan använda några superlativ. Det är utom all fråga, att hans arbetskraft, hans nit, hans genialiska begåfning och hans skarpa iakttagelseförmåga inom hans fack göra denne yngling till den grad framstående, att han söker sin like. Han har ett fel: han är, som herrarne torde veta, döf. Men det ser nästan ut, som om, då örat slöts, hans blick skärptes för denna fjerriggande värld, af hvilken vi ännu kunna något se, men hvarifrån icke längre något höres. Jag kan dessutom i denna fråga tala af personlig kännedom, så till vida, som jag väl kände ifrågavarande vetenskapsman i hans tidigaste ungdomsålder, fastän jag på senare åren förlorat honom ur sigte. Denna bekantskap har emellertid gjort, att jag med mera uppmärksamhet än kanske eljest följt de uttalanden om honom, som i utländska tidskrifter varit synliga, och som måste göra en menniska häpen, när man vet, huru ung han är. Saken är blott förklarlig för den, som känner hans rika begåfning, hans energi, hans lefvande nit för den värld, i hvilken han lefver, samt den grundlighet, den frihet från all humbug och all flärd, som utmärker honom, men som sannernligen icke alltid återfinnes hos vår tids storheter, icke ens dess vetenskapliga storheter. Den döfhet, jag nyss antydde, hindrar honom likväl från att vara fullt praktiskt nyttig, fullt verksam på den plats, han nu innehar och snart sagdt på hvilken plats han än må ställas i den praktiska världen. Han innehar för närvarande en anställning på geologiska byrån. Det är utom all fråga, att vi kunna finna personer, som på denna plats äro fullt lämpliga, ja, till och med lämpligare än han. Men lika säkert är också, att det fins en plats i den vetenskapliga värld, för hvilken ingen hvarken inom eller utom landet är så lämplig som han, att detta är en hög och betydelsefull plats och att denna plats är vakant. Det är då omöjligt annat än att hysa sympati för förslaget. Ty är det icke så här: vi hafva samlingar af högsta värde, samlingar som innesluta lösningen på flere af de vetenskapens frågor, som just nu ställas upp, men vi hafva icke någon nytta af dessa skatter: vi hafva svaret, som sökes, men låta det ligga försegladt. Vidare: vi ega en vetenskaplig förmåga af eminent natur och europeiskt erkännande; men — vi lemna den obegagnad. Följden kan blifva, att under tiden samlingarne förstöras och mannen likaså. Kan detta vara rätt? För min del skulle jag gerna vilja åt vårt Riksmuseum förvärfa en ypperlig kraft, af hvilken det just har behof, och åt en ung, redbar, rikt begåfvad man den verkningsplats, för hvilken han synes enkom vara skapad. Här finnes en plats, som väntar på mannen, en man, som är gjord för platsen; och jag skall icke af några formella betänkligheter afhållas från att rösta för bifall till motionärens förslag.

(Forts.)

Herrar *von der Lancken* och *Schenström* instämde med Herr *Herslow*.

Friherre *Nordenskiöld*: Herr *Talman*! Mine herrar! Jag beklagar på det högsta det resultat, till hvilket Stats-Utskottet i nu före-

liggande fråga på grund af formella betänkligheter kommit, och jag hoppas, att Andra Kammaren häraf icke skall låta binda sig så mycket, att den afslår min i sanning behjertansvärda motion. Jag tror, att jag icke nu behöfver uppehålla mig med en redogörelse för de vetenskapliga förtjensterna hos den man, för hvilken det nu gäller att bereda tillfälle att inom fosterlandet fortsätta den forskarbana, som han redan på ett så lysande sätt börjat. Den, som genomläst åtminstone senare delen af min motion, skall finna den sidan af frågan fullt utredd så väl genom upprepade intyg och framställningar af den första vetenskapliga myndigheten i vårt land som genom de mest ample vitsord af vetenskapsens heroer från olika delar af Europa. Det är också icke tvifvel härpå, som dikterat Stats-Utskottets beslut; orsaken dertill är tydligen just dessa formella betänkligheter, hvilka jag dock icke tror vara så farliga, som de vid första påseendet kunna synas.

Stats-Utskottet klagat öfver, att förslaget grundar sig på enskild motion, och vill icke gerna på enskild motionärs framställning bevilja ett personligt anslag. Jag vill deremot erinra om, att enskild motionär har fullt grundlagsenlig rätt att få sitt förslag af Stats-Utskottet behörigen pröfvadt; men medgifver gerna, att enskilde motionärs förslag ofta nog icke äro så tillräckligt utredda, att Stats-Utskottet kan tillstyrka dem. Så är dock icke nu händelsen, ty här torde den fullständiga utredningen icke saknas. När så är fallet, då förslaget i och för sig är behjertansvärdt, då emot utredningen ingenting finnes att anmärka, bör Stats-Utskottet icke finna sig förhindradt att tillstyrka äfven en enskild motion, och ej heller Kamrarna att bifalla densamma. Vi hafva också under det nuvarande riksdagsskicket erhållit flere prejudikat härpå. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att Riksdagen upprepade gånger såsom ett önskningsmål framhållit att kunna vid tillfälliga professorsbeställningar anställa framstående vetenskapsmän. Detta uttalande af Riksdagen anfördes också bland motiven för en Kongl. proposition, i följd hvaraf för några få år sedan en personlig professor inrättades vid Karolinska institutet.

Ett af Utskottets skäl mot bifall måste jag särskildt med några ord omnämna. Utskottet säger: »Huru högt värde än må sättas å det vitsord, akademien uttalat rörande den person, om hvars fästande vid akademien nu är fråga, lärer det dock icke kunna förnekas, att det vore vanskligt att endast derpå grunda ett beslut af förevarande beskaffenhet. Uppenbart synes nemligen, att endast en öfverordnad myndighet kan vara i tillfälle att bedöma, huruvida icke till äfventyrs på samma forskningsområde funnes andra för den verksamhet, som afsetts, lika duglige och högt förtjente män.» Jag vill i afseende härå nämna, att Riksmuseum lyder under Vetenskapsakademien, som kallar och tillsätter tjänstemän i museet; att museets tjänstemän icke få någon bekräftelse på sin utnämning af Kongl. Maj:t genom fullmakt, och att de kunna af akademien afsättas med $\frac{2}{3}$ röstpluralitet. I frågor rörande anställning af tjänstemän vid Riksmuseum är således Vetenskapsakademien tydligen den högsta myndigheten, Kongl. Maj:t naturligtvis undantagen. Samma ställning intaga i de flesta andra stora kulturländer de institutioner, som motsvara vår Kongl. Vetenskapsakademi. I vetenskapliga frågor torde väl

*Om anslag för
upprättande
af en tjänste-
befattning i
palæo-botanik.*
(Forts.)

Om anslag för icke franska institutet anse sig hafva någon öfverman. Samma är upprättande förhållandet med Royal Society i London och med kejsrerliga akademien i S:t Petersburg. Jag tror verkligen, att det skulle väcka stor befatning i förvåning, om vederbörande ministrar i dessa länder icke skulle betrakta palao-botanik.

(Forts.)

af ifrågavarande institutionerna såsom de högsta myndigheter i alla ärenden af det slag, hvarom här är fråga. Vidare tyckes Stats-Utskottet hafva en dunkel föreställning om, att Vetenskapsakademien skulle vara i tillfälle att af egna medel bereda lön åt en växtpalæontolog vid Riksmuseum. I det fallet ber jag få erinra derom — och jag skulle vara tacksam, om Utskottets ledamöter ville lägga detta på minnet — att Vetenskapsakademien icke har några egna medel eller öfverskott att för ändamålet disponera. Jag skulle fullkomligt kunna göra reda för, huru härmed förhåller sig, enär jag har härför erforderliga handlingar till mitt förfogande; men jag vill icke upptaga Kammararens tid med en fråga, som ju måste anses något främmande för detta ämne. Dock ett par ord ber jag att få säga i saken.

Då man ser herrar statsrevisorers berättelse och den uppställning, som der är gjord öfver Vetenskapsakademiens fonder, häpnar man verkligen öfver de stora summor, hvilka enligt densamma skulle finnas till akademiens disposition. Till en början vill jag härvid erinra, att i dessa stora summor ingår värdet af akademiens egna samlingar, dess bibliotek, dess fastigheter och lösören n. m. sådant, som icke lemnar ränta. Vidare ingå deri stora donationsmedel, hvilka akademien i regel endast förvaltar och endast i vissa enstaka fall får direkte använda för vissa af donatorn uppgifna ändamål. Jag vill exempelvis erinra om den största af dessa donationsfonder, nemligen den Letterstedtska. Denna förvaltas visserligen af akademien, men medlen disponeras nästan helt och hållet af våra begge universitet och af åtskilliga vetenskapliga samfund, deribland Letterstedtska föreningen, åt hvilka akademien lemnar räntemedlen. En annan af dessa akademiens fonder är donerad af en ännu lefvande vetenskapsman, som förbehållit sig att under sin lifstid få uppbära räntan af de medel han skänkt. En fond är åter bildad af de medel, som på mitt initiativ för några år sedan insamlades till uppresande af ett monument öfver den berömde kemisten Schéele. Af alla dessa donationer kan icke ett enda öre användas af akademien för annat ändamål än det dermed ursprungligen afsedda.

Men akademien har betydande inkomster af almanackarrendet. Redan för något öfver hundra år tillbaka har det varit ett åliggande för akademien att utgifva svenska almanackan, ett åliggande som på den tiden troligen var ett onus, enär det väl knappt kan antagas, att almanackan lemnade en nettoinkomst öfverstigande de uppoffringar, akademien fick göra för observatoriet och för aflönande af en astronom. Förhållandena hafva sedan dess förändrat sig, och för närvarande har akademien en årlig inkomst af omkring 60,000 kronor af almanackan. Vidare har akademien till sin disposition räntor till belopp af 10,000 kronor, deri ingå 3,000 kronor, som akademien i ränta uppbär af staten för en till staten såld tomt. Och slutligen uppbär akademien af statsmedel 960 kronor, som för mycket länge sedan anslagits till befor-

drande af akademiens *fortfarande verksamhet*. Det är med denna Om anslag för upprättande af en tjänstebefattning i palæo-botanic. summa 960 kronor, som staten direkt bidrager till akademiens underhåll. Dessutom finnes det ett särskildt statsanslag af 6,000 kronor till tryckning af planscher, åsyftande att underlätta offentliggörande af större vetenskapliga arbeten i Sverige. Olikheten mellan de summor jag har uppgifvit och de i statsverkspropositionen anförda grundar sig derpå, att man icke gjort behörig skilnad mellan Vetenskapsakademien och Riksmuseum. Sälunda har meteorologiska centralanstalten, hvars af Riksdagen fastställda stat uppgår till omkring 30,000 kronor och hvilken inrättning är nödvändig i alla bildade länder med någon utvecklad sjöfart, uppförts på akademiens stat, oakadt akademien icke har något vidare med denna inrättning att skaffa, än att dess arbeten gå sin jemna gång och hvila på rent vetenskapliga grunder. En sådan bokföring är, som man lätt kan finna, ytterst vilseledande och torde äfven hafva gifvit anledning till den antydning i Utskottets utlåtande, att akademien möjligen af egna medel skulle kunna bestrida den utgift, som är i fråga. Detta låter emellertid icke sig göra. I sammanhang härmed vill jag nämna, att akademien ärligen af egna medel afsätter 3,000 kronor till sin grundfond för att förekomma, att den framdeles genom penningvärdets fallande må blifva otillräcklig. Men man erinras om nödvändigheten deraf, när man ser, huru jemförelsevis ringa detta statsanslag af 960 kronor för det närvarande är, som akademien sedan förra århundradet uppburit och som väl i sin tid icke var så obetydligt i följd af penningvärdets fallande. Mig synes, att Riksdagen bör vara akademien tacksam för att den sköter sin ekonomi på ett sådant sätt, att den icke, liksom Kongl. teatern, gång på gång behöfver besvära Riksdagen med framställningar om ökade anslag, utan nu såsom förr håller sina affärer i fullt monstergilt skick.

Då nu denna fråga synes mig vara i hög grad behjertansvärd — hvilket helt säkert äfven Kammarrens samtliga ledamöter lära finna — och då, så vidt jag kan förstå, några verkligt giltiga formella skäl icke finnas mot beviljande af detta anslag, så hoppas jag, att Kammarren, med afslag å Utskottets hemställan, bifaller min motion. Jag ber att få nämna, att under den långa diskussionen uti Första Kammarren om denna fråga, hvilken diskussion jag åhört, många röster höjdes för bifall till min motion. Ingen talade emot motionens syfte, men mängen yrkade afslag af formella skäl å densamma, hvilket också blef Första Kammarrens beslut. Men ibland dem, som ansågo, att inga formella hinder funnos för bifall till motionen, voro flere, som eljest pläga vara särdeles granntyckta i dylika frågor, och till och med sådana, som en lång tid suttit vid Konungens rådsbord och der varit i tillfälle att ofta pröfva frågor, likartade med denna, samt aldrig gjort sig kända för att vara släpphända, när det gällt att bevaka Kongl. Maj:ts rätt gent emot Riksdagen. Jag tror icke, att denna Kammar behöfver vara mera nogräknad än dessa statsmän, och att Kammarren därför i denna sak ganska väl kan föregå med ett vackert exempel och visa sitt intresse för vetenskapen genom att nu bevilja det af mig begärda personliga anslaget. Om Andra Kammarren gör detta, så fattar den

Om anslag förett beslut, som tecknaren af dess historia en gång i en framtid med upprättande stolthet skall erinra om.
 af en tjänst- Jag yrkar bifall till min motion.
 befattning i
 palæo-botanik.

(Forts.)

Häruti förenade sig Herrar *Hedin, Fredenberg, Söderström* och *Helander*.

Herr Hörnfeldt: Hvarken jag eller någon annan af de Stats-Utskottets ledamöter, hvilka bidragit till afslag å den ifrågavarande motionen, hafva på ringaste sätt velat underskatta Doktor Nathorsts stora förmåga och förtjenster, utan är det helt och hållet af principiella skäl, som Stats-Utskottet icke ansett sig kunna bifalla framställningen i fråga. Mig veterligen har nemligen, åtminstone så länge jag varit riksdagsman, det aldrig händt, att på enskild motionärs förslag, samtidigt med det man anslår medel till en lön, man tillsätter den tjänsteman, som skall uppbära denna lön. Till ett sådant beslut vill icke jag med min röst bidraga, emedan jag anser det nära nog inkonstitutionelt. Jag tror icke, att man bör ingripa i regeringens rätt att tillsätta tjänstemän, utan finner det till fyllest, om Riksdagen anslår medel till lönen, öfverlemnande åt vederbörande att pröfva, hvilken som må vara förtjent af att erhålla tjänsten.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag och tror icke, att man skäligen kan komma till annat resultat.

Herrar *J. E. Johansson* i Forneby och *F. G. Janson* instämde i Herr Hörnfeldts yttrande.

Herr Axel Key: Friherre Nordenskiöld har väckt en motion, hvilken tydligen tillvunnit sig de mest varma sympatier i båda Kamrarna, och det i flera hänseenden välvilliga utlåtandet från Stats-Utskottets sida visar, att sympatier för motionen förefunnits äfven der. Motionen är också särdeles behjertansvärd. Under tre på hvarandra följande år har Vetenskapsakademien framställt samma begäran som den, hvilken blifvit framställd i föreliggande motion. Akademien har på det varmaste uttalat sig för denna sin önskans uppfyllande; och Stats-Utskottet har också sagt, att dessa framställningar varit grundade på talande skäl. Hvilken är då denna svenska akademi, som så envist år efter år framkommit med detta sitt förslag? Vi veta alla, att den består af ett urval af de mest framstående bland Sveriges vetenskapsmän, men icke blott af sådana, utan äfven af veteraner bland statsmän och af män från många andra lefnadsbanor af mycket framstående förtjenst. Dessa alla hafva varit eniga i att framhålla vigten deraf, att för Doktor Nathorst en personlig professur blefve inrättad, på samma gång som akademien i honom kunde vinna en för densamma högst behöflig embetsman. Akademien frångick slutligen att framställa sin anhållan i den formen, att man satte anslaget till platsens inrättande i första rummet och Doktor Nathorsts utnämning i det andra. Den gjorde detta med anledning af uttalanden i Kammaren, på grund hvaraf akademien trodde sig kunna sluta till, att saken skulle lättare genomdrivas, om man stälde det personliga i förgrunden, och på

hösten år 1882 ingick akademien till regeringen med en anhållan om inrättande af en personlig professur åt Doktor Nathorst. Det är detta förslag, som motionären nu upptagit, och jag ber därför att få fästa uppmärksamheten derå, att här icke är fråga om att skapa en ny fast plats, utan endast om ett rent personligt anslag; och den omständigheten, att man dervid fäster det vilkor, att den person, hvarmed platsen skulle besättas, skulle fullgöra vissa skyldigheter, hvarigenom ett trängande behof vid akademien skulle tillgodoses, bör icke på ringaste sätt ändra beskaffenheten af anslaget af att vara rent personligt. Härmed tror jag mig hafva vederlagt det påståendet, att det skulle vara olämpligt att Riksdagen, på samma gång som den lemnar anslag till inrättande af ifrågavarande befattning, äfven bestämmer den person, som skall innehafva densamma.

Hvad beträffar vigten af ifrågavarande personliga anslag, så torde den väl få anses ådagalagd genom de förnyade framställningar i ämnet, som blifvit gjorda från Vetenskapsakademien. Af de vitsord, denna akademi afgifvit angående Nathorsts utmärkta förtjenster, hvartill motionären, såsom vi funnit, lagt så många och kraftiga vitsord från samtida storheter inom det ifrågavarande forskningsområdet, bör det vara för oss alla tydligt, att här är fråga icke allenast om en lofvande kapacitet utan om en vetenskapsman med stadgadt verldsrykte. Detta rykte har han vunnit, mine herrar, vid ett par och trettio års ålder, och erkändt är, att hvad han redan nu verkat är så mycket och så omfattande, att det skulle vara nog för en betydande vetenskapsmans hela lifsgerning.

Det har också blifvit yttradt af Utskottet, att endast en öfverordnad myndighet kunde vara i tillfälle att bedöma, huruvida icke till äfventyrs på samma forskningsområde funnes andra för den verksamhet, som afsetts, lika duglige och högt förtjente män, hvilka lika väl som Doktor Nathorst kunde sköta ifrågavarande tjenst. Mine herrar! Vetenskapsmän af första rang finnas ty värr icke många i vårt land, så många vetenskapsmän vi i öfrigt än må hafva; och hvad beträffar nyss nämnda uttalande angående den befogenhet, som uteslutande borde tillkomma en öfverordnad myndighet, så ber jag att få ytterligare betona hvad Friherre Nordenskiöld förut framhållit, eller att vid tillsättande af akademiens tjenster icke tillgär på samma sätt som i fråga om andra tjenstebefattningar. Akademien kallar helt enkelt till sina befattningar de personer, som akademien finner vara lämpliga. Den nödiga utredningen rörande kompetensen och lämpligheten är sålunda fullständigt lemnad; och hade akademien endast haft medel i sin hand, så vore platsen redan inrättad, och ingen makt hade kunnat hindra akademien att till densamma kalla Doktor Nathorst.

Det synes mig under sådana förhållanden, att de formella betänkligheter, Utskottet framhållit, icke böra efter den utredning, som nu vunnits, vara bindande för Kammarens ledamöter; och med all aktning för Stats-Utskottets försigtighet hoppas jag, att äfven Utskottets ledamöter skola låta förmå sig att vara med om ett beslut, hvarigenom motionen bifalles af Kammaren. Jag får således på det varmaste tillstyrka bifall till Friherre Nordenskiölds motion. Särskildt ber jag få tillägga, att då Doktor Nathorst såsom vetenskapsman intager en så

Om anslag för upprättande af en tjenstebefattning i paleobotanik.
(Forts.)

*Om anslag
för upprät-
tande af en
tjänstebefatt-
ning i palæo-
botanik.*

(Forts.)

framstående ställning, att, såsom herrarne erfarit, en af Tysklands förnämsta vetenskapsmän förklarar, att det skulle vara en ära för hvilket universitet som helst att få räkna honom bland sina medlemmar; och då vi för öfrigt veta, huru det tillgår vid skapandet af professioner inom andra länder, så är det sannolikt att Doktor Nathorst när som helst blifver kallad till ett annat land, som bättre än vårt förstår att tillgodogöra sig hans sträfvan att få offra sitt lif åt sin vetenskap. I utlandet — och jag syftar särskildt på Tyskland — är det vanligt, om en förmåga af högre rang uppträder, att man, oafsedt huruvida behof af hans verksamhet föreligger eller icke, anser det vara ren misshushållning att låta en sådan förmåga gå förlorad i det praktiska lifvet på en plats, der göromålen kunna skötas lika väl af någon annan; och man skyndar att för honom inrätta en personlig professur, hvar till regeringarne i dessa länder lyckligtvis hafva medel. Sedan en dylik framstående man fått anställning, se vi, hurusom universiteten täfla om att tillgodogöra sig honom; — man kallar honom från ett universitet till ett annat, och för hvarje gång han kallas till en annan plats, höjes hans lön; och de vilkor, man bjuder en vetenskapsman af högre rang, gå så mångdubbelt utöfver hvad vårt land lemnar, att jag icke ens vill nämna summan. Ett afslag på motionen är under sådana förhållanden, såsom jag förut angifvit, förenadt med risken att vårt land förlorar en af sina bästa män inom forskningens område.

Jag vill, på de skäl jag nu anfört, på det varmaste tillstyrka bifall till Friherre Nordenskiölds motion.

Herr C. A. Larsson: Den aktade motionären började sitt anförande med att åberopa sin grundlagsenliga rätt att väcka förevarande motion och att få den så behandlad, att han kunde vinna sin önskan. Men jag hemställer till honom, hvart det skulle taga vägen, om en hvar af de 300 ledamöterna eller derutöfver i båda Kamrarne ville af statsverket begära 6,000 kronor till lön åt någon af sina bekanta, som ville hafva en tjänst; hvart skulle det taga vägen, en sådan manöver skulle gå till minst 1,800,000 kronor, derest man ginge hvarje motionärs önskan till mötes.

Den ärade motionären yttrade äfven, att Vetenskapsakademien icke hade några egna medel att disponera öfver för ifrågavarande ändamål. Han nämnde dock icke hufvudsumman af akademiens tillgångar, hvilken uppgår till 2,800,000 kronor. För öfrigt behöfver akademien blott använda en tiondedel af hvad akademien enligt uppgjortt ackord förtjenar på almanackan, för att kunna bestrida denna utgift af 6,000 kronor; och då, som jag tror, akademien icke har särdeles dyrbara kostnader för åstadkommande af dessa årliga upplagor af almanackan, enär akademien har fördelaktigt ackord med boktryckaren, torde nästan hela inkomsten, 60,000 kronor, kunna betraktas såsom nettovinst. Då härtill kommer att, så vidt jag studerat revisionsberättelsen riktigt, akademien har 35,000 kronor i räntor årligen, så bör väl akademien hafva ganska betydliga öfverskott att använda till betäckande af sådana utgifter som den ifrågavarande, i fall det är alldeles nödvändigt att taga just denna person för ändamålet. Jag vill härvid dock nämna, att jag läst en broschyr, som utkommit med

anledning af ett af Vetenskapsakademien inom en annan vetenskaps-gren meddeladt förordnande; och om man får tro broschyrförfattaren, så vände vederbörande sig icke till den för platsen lämpligaste utan förordnade i stället en denne vida underlägsen person. Jag tror därför, att det är skäl att vederbörande myndigheter äfven få ett ord med i laget vid tillsättandet af en plats, som lär vara så vigtig som den, hvarom nu är fråga. Ty om den utnämnde personen sedermera befinnes olämplig, kan man icke när som helst blifva honom qvitt. Det är nemligen vanligt att, när en tjänsteman fått en befattning, han bibehålles dervid.

Jag tror således, att denna Kammare kan bifalla Utskottets afstyrkande hemställan utan att behöfva göra sig samvete deröfver.

Herr Herslow: Jag skall tillåta mig att ur den föregående talarens skämtsamma käseri plocka ut den allvarliga kärnan. Den visar sig då sammanfalla med den anmärkning, som en ärad utskottsledamot på norrlandsbänken redan framfört, att nemligen Riksdagen här skulle begå den konstitutionella ofornligheten att anslå lön till en befattning och samtidigt utnämna personen som skulle bekläda den, eller, med andra ord, fästa tjänstemannens namn vid löneanslaget. Och han förklarade att ett sådant tilltag vore i vår riksdagshistoria oerhördt. Men om icke Riksdagens skrifvelse N:o 51 år 1877 är ett skämt, så har Riksdagen då just så gjort, eftersom den uti nämnda skrifvelse underrättar Kongl. Maj:t, att den bifallit gjord framställning om ett årligt anslag af 4,500 kronor till inrättande af en extra ordinarie professur i histologi vid Karolinska institutet för Doktor Magnus Gustaf Retzius personligen. Der förefinnas båda dessa saker, hvarom här är fråga, der finna vi ett beviljad anslag till inrättande af en professur, och der är tillika sagdt, att platsen tillkommer den och den personen och ingen annan. Den ärade talaren kan visserligen säga, att då utgick framställningen från Kongl. Maj:t. Det är alldeles riktigt, ty Kongl. Maj:t hade då att tillsätta platsen. Men här är det akademien, som har att tillsätta platsen, och här är det akademien, som gjort framställningen; ty motionärens förslag är blott ett återgifvande af denna framställning. Förhållandet är således alldeles detsamma. Hvarifrån då här dessa förskräckande formella betänkligheter?

Annå ett ord till belysning af dessa betänkligheters konstiga art! Om akademien begärt anslag till lön åt en intendent vid Riksmuseum, då hade ju allt varit riktigt? Å andra sidan, om akademien begärt ett personligt anslag åt den framstående vetenskapsmannen Doktor A. Nathorst, ja, då hade en sådan begäran fullt fornenligt kunnat beviljas. Men därför att akademien begär ett anslag till nämnda plats och *tillika* säger, att akademien har en utomordentlig man för platsen, då går det icke an att lemna det begärda. Å andra sidan: därför att Vetenskapsakademien talar om, att, om denne Doktor Nathorst får ett personligt anslag, så behöfver han icke ligga på latsidan, utan akademien har att åt honom anvisa ett stort, viktigt verksamhetsfält, på hvilket han kan lemna valuta och mer till för hvad han får — därför kan Riksdagen fornenligt icke bevilja detta anslag! Saken är således

Om anslag för upprättande af en tjänstebefattning i palæobotanik.

(Forts.)

Om anslag
för upprät-
tande af en
tjenstebefatt-
ning i palæo-
botanik.
(Forts.)

den, att därför att man har *två* anledningar till att bevilja detta anslag, af hvilka hvardera är mer än tillräcklig att motivera detsamma, *derför* blir anslaget omöjligt att bevilja. Derför att man har dubbel bevisning, är man oberättigad att draga konklusioner. Det är möjligt, att detta är korrekthet i form; men Gud bevare oss för en formel klokhet, som leder till sådana reella galenskaper.

Jag anhåller fortfarande, Herr Talman, om bifall till Friherre Nordenskiölds motion.

Friherre Nordenskiöld: Jag ber herrarne om förlåtelse, om jag upptager herrarnes tid ytterligare några ögonblick, men jag kan icke lemna helt och hållet obesvarade de ord, som Herr Carl Anders Larsson fälde, att akademien skulle kunna för nu ifrågavarande ändamål använda en tiondedel af almanacksarrendet. Det torde vara för hvar och en af herrarne bekant, att denna inkomst redan förut är helt och hållet använd. Jag ber att i sådant afseende få nämna, hvilka utgifter akademien dermed bestrider. Den bestrider först utgiften till sin sekreterare, som är på en gång chef för akademien och Riksmuseum. Vidare underhåller akademien icke allenast sitt eget hus utan äfven Riksmuseum, och herrarne hafva kanske någon aning om, hvad det kostar att underhålla ett hus, som upptager ett helt kvarter i Stockholm. Vidare aflönar akademien en astronom och underhåller astronomiska observatoriet med nödiga instrument, hvilka till största delen, om än ej helt och hållet uteslutande bekostas af akademien. Vidare aflönar akademien en fysiker och underhåller ett fysiskt kabinett samt inköper alla de instrument, som dertill äro behöfliga. Och denne fysiker har nu år efter år — i närmare 30 år — anlitats af staten med remisser och förfrågningar, för hvilkas besvarande han ofta egnat sig åt undersökningar, som tagit hans tid i anspråk under månader. Staten har också fått sina förfrågningar och remisser så besvarade från det hållet, att den ingenstädes i världen kunnat erhålla svar mera samvetsgranna, lärda och uttömmande. Derjemte har denne fysiker förskaffat sig ett stort namn såsom vetenskapsman i hela Europa. Vidare underhåller akademien ett bibliotek och en bibliotekarie. Detta bibliotek bör anses såsom ett komplement till det stora biblioteket i Humlegården, emedan på sistnämnda ställe några böcker i naturvetenskap icke inköpas, till följd af att der hvarken finnes utrymme eller nödiga medel härtill. Detta bibliotek är visserligen akademiens enskilda egendom, men det hålles öppet för hela allmänheten och anlitas flitigt af alla, som, teoretiskt eller praktiskt, egna sig åt naturforskningen, och detta ej blott af personer i Stockholm utan från hela Sverige.

Slutligen bekostar akademien med anslag tryckningen af akademiens skrifter. Akademien låter nemligen trycka alla de vetenskapliga afhandlingar, som inlemnas till akademien och som hafva något verkligt värde för vetenskapen. Den offrar ofta sina sista besparingar för att få en utmärkt vetenskaplig uppsats tryckt, på det den ej år efter år må ligga otryckt eller författaren må för dess offentliggörande vända sig till en journal i Tyskland eller Frankrike.

Detta är hvad jag nu i en hast kan erinra mig. Herrarne kunna deraf finna, att akademien godt behöfver den inkomst den har, och

att hon använder den bra. Akademien sköter verkligen sin ekonomi på ett mönsterligt sätt, så att den ej behöfver ingå till Riksdagen med begäran om anslag till betäckande af stora brister. I det hänseendet förtjenar akademien pris och icke tadel.

Om anslag för upprättande af en tjenstebefattning i paleobotanik.

Herr af Trolle: Jag skall blott inskränka mig till att förena mig med dem, som yrkat bifall till Friherre Nordenskiölds motion.

(Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de meningar som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, motionärens förslag måtte bifallas; och fann Herr Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd samt företogs enligt en nu uppsatt och af Kammararen godkänd omröstningsproposition, lydande sålunda:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 19:de punkten af utlåtandet N:o 12 a,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammararen, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Friherre A. E. Nordenskiölds i ämnet väckta motion.

Omröstningen visade 126 Ja mot 50 Nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Punkterna 20 och 21:

Biföllos.

Punkten 22:

Lades till handlingarne.

Punkterna 23—29:

Biföllos.

Som tiden var långt framskriden, afbröts nu föredragningen af det förevarande utlåtandet, för att fortsättas i nästa sammanträde.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets Memorial N:o 30, angående uppläggande af en tredje emission af 1880 års statslån samt konvertering af 1868 års statslån m. m.;

Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 5, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å Bevillnings-Utskottets Utlåtande N:o 3, i anledning af återremiss af 2:dra punkten af samma Utskotts betänkande N:o 1, angående vilkoren för försäljning af bränvin; samt

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 23, i anledning af väckta förslag om ändrad lagstiftning angående tillsättning af presterliga tjänster.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 11 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.